çveneburi

Kafkasoloji Dergisi

Gürcü Kültür Derneği Yayın Organı

ჩვენებური

კავკასოლოგიური კრებული

Revue de Caucasologie

Publiée par Association Culturelle Géorgienne

Utgiven av Georgiska Kulturföreningen

Published by Georgian Cultural Associatin

sayı : 23

stockholm

1977

15.2.978
თბილისი

ქართულ დ. ზაქარიაძისათვის
წარმატებით, პატივისცემით

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ

Madde : Her kişinin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, düşüncelerinden ötürü rahatsız edilmemek, sınırlar söz konusu olmaksızın bilgi ve düşünceleri her araçla aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir.

(Every one has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to holdm opinions without interferense and to seek, receive and import information and ideas trough any media and regardless of frontiers.)

Ç V E N E B U R İ

Kafkasoloji Dergisi

Revue de Caucasologie

GÜRCÜ KÜLTÜR DERNEĞİ YAYIN ORGANI

A d r e s : Georgiska Kulturföreningen
Fack 187
147 00 Tumba — İSVEÇ

Fiyatı: Sayısı : 20 TL
5 İsveç kronu
4 DM
6 Fransız frangı
2 Dolar

Coupon reponse international C 22
ya da Türk posta pulu yollanabilir.

Dört ayda bir yayınlanan kültürel dergi :
Redaksiyon komitesi, gelen yazılarda gerekli görürse değişiklik yapabilir. Sorumluluk imza sahibine aittir. Kaynak göstermek koşulu ile Dergimizden yazılar alınabilir.

Publiée par Association Culturelle Georgienne
Utgiven av Georgiska Kulturföreningen
Published by Georgian Cultural Associatin

Georgiska
Kulturföreningen
Fack 187
147 00 Tumba — SWEDEN

İÇİNDEKİLER

İNNEHALL

CONTENTS

Değerli Okuyucu

1877 Osmanlı Rus harbi yani Kafkasyalı Gürcü, Laz, Çerkes, Abaza vb. halkların Osmanlı topraklarına göç edişlerinin üstünden yüzyıl geçmiş bulunuyor. Bu süre içinde dünyayı sarsan savaşlar, ekonomik, politik, kültürel ve sosyal kaynaşmalar sonucu yeni devletler kurulmuş, bazıları silinmiş ya da önemini yitirmiştir. Yeryüzü haritası aralıksız değişmektedir.

Yüzyıl önceki korkunç savaşlarda ana vatanda kalanlar, öbür halklarla birlikte Devrim yaparak çarlık rejimine oranla daha demokratik ve halkların kültürel, ekonomik, sosyal ve ulusal çıkarlarını gözeten bir düzen kurdular.

Vatanlarından kopup gelen göçmenler ise yeni yurtlarında ulusal dilleriyle eğitim yapmağa yönelik çalışmalar yapmadılar. Hristiyan azınlıkların sahip oldukları hakları elde etmek için mücadele etmediler. Bundan dolayı ulusal benliklerini unutmağa başladılar. Asimilâsyona uğrayanların yanısıra bilinçli olarak ana vatanları hakkında bilgi edinmek, ulusal dillerini, folklorlarını öğrenmek isteyenler gün gün artmaktadırlar. Çveneburi dergisinin çıktığı ilk sayısından sonra Avrupa'nın muhtelif ülkeleri, Amerika ve özellikle Türkiye'den gelen tebrik, teşekkür ve dilek mektupları bunu kanıtlamaktadır. Bundan güç ve hız alarak yayınlarımızı yeni dilekler doğrultusunda daha zengin içerikli olarak sürdüreceğiz. Dergimiz İsveç'teki işçi hemşehrilerimizin ve İsveç Gürcü—severlerin destekleriyle çıkmakta olup, yaşaması için abone sayısının arttırılması gerekmektedir. Değerli okuyucularımızdan dergimizin tanıtılması, dağıtımı için yardımcı olmaları ve abone kaydetmeleri konusunda ilgilerini rica ediyoruz. Teşekkür ederiz.

ÇVENEBURİ

BİZDEN SİZE

SONBAHARDA GÜRCÜCE DİL KURSLARI

Derneğimizin yıllık toplantısı 19 Mart 1977 tarihinde olmuş ve üyelerimizin isteği üzerine Gürcüce dil kurslarına sonbahar mevsiminde başlanması kararlaştırılmıştır. Ayrıca İsveçte Gürcü Halk Oyunları Ekibi kurmak için çalışmalar yapılmaktadır.

GÜRCÜ HALK OYUNLARI EKİBİ İSVEÇ TELEVİZYONUNDA

15 Ekim ile 15 Kasım 1976 tarihleri arasında 70 ten fazla konser vererek 300.000 den fazla İsveçlinin seyrettiği Gürcü Halk Oyunları ve Türküleriyle Kutaisi ve Gorda Gürcü Halk Oyunları ekibi, derneğimizin teşebbüsü ile İsveç Televizyonunda en iyi dinleme zamanı olan 18,30 — 19,30 saatleri arasında 15 Kasım 1976 günü gösterilmiş; ve böylece 8 milyon İsveçli dünyanın en dinamik halk oyunlarını seyretmek ve çok sesli halk müziğini dinlemek imkânını bulmuştur. Dinleyicilerin ısrarlı isteği üzerine İsveç Televizyonunun birinci kanalı aynı konseri bir hafta sonra tekrar göstermiştir.

«GÜRCÜSTAN» FİLMİ

Sovyet yapısı «Gürcüstan» filmi, 1 Nisan cuma günü İsveç televizyonunun ikinci kanalında saat 22.40 — 23.20 saatleri arasında, İsveç Radyo ve Televizyonu Moskova muhabir'i Göran Skansberg'nin önsözü ile gösterilmiştir.

Gürcüstanın kısa tarihini, kültürünü, endüstrisini ve başkent Tbilisi'yi, Batumi şehrini ve Svaneti bölgesini tanıtan film İsveçte çok beğenilmiştir. İsveçte yaşıyan hemşehrilerimize memnuniyetini belirten İsveçli iş arkadaşları hemşehrilerimize : «Biz Gürcüstanın bukadar kalkınmış ve bu kadar tabii güzellikte bir ülke olduğunubilmiyorduk. Bu kadar güzel ülkeniz varken İsveç gibi soğuk bir ülkede nasıl yaşıyorsunuz?. Biz sizin yerinizde olsak isveçte bir dakika durmayız» diye hayranlıklarını belirtmişlerdir. Pek çok İsveçli Televizyona yazı yazarak filmin tekrar gösterilmesini istemiştir.

STOCKHOLM KÜLTÜRSARAY'I MÜDÜRÜ BENGT SCHELİN'İN YAZISI

İsveçte Gürcü kültür günleri ile ilgili 11 Aralık 1976 ile 2 Ocak 1977 tarihleri arasında Stockholm Kültürsarayı'nda Gürcü halk ressamı Lado Gudiaşvili'nin ve diğer ünlü Gürcü ressamlarının yapıtları sergilenmiştir. Bununla ilgili Stockholm Kültürsarayı müdürü Bengt Schelin'in yazısını kısaca aşağıda sunuyoruz : «Kültürsarayındaki sergiyi 100.000 kişi ziyaretetti. Gürcü sanatının zengin bir kısmını Kültür Sarayında göstermek imkânını sağlıyan Gürcüstan ilgililerine ve İsveçteki Sovyet yetkililerine teşekkür etmeyi borç bilirim.

Burada basında çıkan övücü yazılara değinmeyeceğim. Sadece bu sergi sayesinde pek çok İsveçli, Gürcü kültürünün bir kısmını görmek imkânını buldu. Ve halka Gürcüstanı ziyaret etmek için büyük bir şevk verdi. Buradaki sergi zengin Gürcü kültürünün saadece bir kısmıydı. Sonbahardaki kültür günlerinde, Gürcü Halk Oyunları ekibi İsveç'in pek çok şehrini ve Stockholm'u ziyaret ederek, Gürcüstan'ın zengin halk kültürünü İsveç'lilere tanıttı.

Ziyaret edince gördüm ki Gürcüstan'ın 2500 yıllık yazılı tarihi, binlerce yıllık eski kültür eserleri var. Bu binlerce yıllık kültür mirası, Gürcüstan'ın her yerinde samimi arkadaşlık ve derin misafirperverlikle ifade ediliyor. Gürcüstana gidenler, sanaatın en iyisini yaniyaşam sanaatını öğreniyorlar. Stockholm'da Gürcü kültürünün pek az kısmını görenlere tavsiyem : Gürcüstana gidin ve orada güzel kültürlerinin tamamını görün.

Benut Schelin

İSVEÇ'TEKİ YABANCI İŞÇİ ÇOCUKLARININ KENDİ DİLLERİNİ KORUMASI İÇİN YENİ REFORMLAR

İsveç hükûmetinin şubat 1977 tarihinde kabul ettiği, yabancı çocuklarının ana dillerini korumaları için yasalaşan kanunun ana bölümleri aşağıdadır :

Bu zamana kadar haftada 2 saat olan ana dili dersleri 4 saate çıkarılmış ve bu dersler gene eskisi gibi ailelerin isteğine bağlıdır.

Ana dilinde destek dersleri ise gene haftada ençok 6 saat olacaktır. Ana dilinden evde konuşulan dil anlaşılmaktadır. Meselâ Türkiye'den gelen ve anadili Türkçe olmayan (Gürcü — Laz, Çerkes, Kürt) kendi dillerinde okuma ve destek dersi görme hakları vardır. İsveçli ile evli yabancılar dahi, eğer eşlerden birisi çocuğuyla kendi dilinde konuşuyorsa kendi anadilinde ders almağa hakları vardır.

Yabancıların çok olduğu yerlerde kendi dillerinde çocuk yuvaları ve 1—4 sınıfları arası tamamen anadilde eğitimi yapan sınıflarda İsveççe haftada saadece 2 saat olacaktır.

GEZİ

John Steinbeck

Çev. S. Manvelişvili

(Geçen sayıdan devam)

Yabancı ülkelerle kültürel münasebetler kurma derneği (VOKS) nin Tbilisi bürosundan bir temsilci bizi karşıladı. Bunlar hoş insanlardı. Büyük güzel bir arabaları vardı. Kuru düzlükten dağların ara yollarına doğru yolumuza devam ettik. Ve yüzyıllarca kuzey ve güneyi bağlayan ana yolun kenarında güzel bir şehir olan Tbilisi'ye geldik. Dağların yamaçları her taraftan yıllanmış ormanları adeta barikat gibi çevriliydi. Şehre hakim bir tepenin üzerindeki kale adeta bir koruyucu gibi bütün heybeti ile dikilmiş, şehrin öbür tarafı yine aynı şekilde çevrili idi. Bu barikatlar güneyden gelen Persler ve diğer kavimlerin, kuzeyden Tatarlar ve diğer kavimlerin dar boğazlardan geçmek mecburiyetinde kalmasını temin ederek, kentin savunmasında büyük rol oynuyordu.

Şehrin bir kısmı tarihî idi. içinden bir kenarı yüksek ve keskin uçurumu olan bir nehir geçiyordu. Bu yüksek kenarda eskiden kalma bir sürü barınak kalıntıları göze çarpıyordu. İnsan rahatça Tbilisi tarihî bir şehir diye isimlendirebilir. Çünkü bu sene Moskova 800 üncü yılını kutlarken, Tbilisi gelecek yıl 1500 üncü kuruluş yılını kutlayacak. Bizim gördüğümüz başkent, eski başkent Mtskheta dan 30 km daha ilerde kurulmuş.

Tbilisi caddeleri geniş ve ağaçlarla gölgelendirilmiş. Binaların çoğu yeni inşa edilmiş. Caddeler her taraftan tepeye tırmanıyor, tepenin batısında bir çocuk bahçesi ve park uzanıyor. Buraya teleferik ile çıkılıyor. Parkta güzel bir restoran var. Ve buradan insan şehri ve kilometrelerce çevresini panoramik olarak seyredebiliyor. Şehrin merkezinin tepesinde büyük yuvarlak bir kale var.

Şehrin içinde ve tepelerin dışında eski kiliseler var. Gürcüstan'a hıristanlık M.S. 300 senelerinde yayılmış ve o zamanlar inşa edilmiş kiliseler halâ aynı haçları muhafaza ediyorlar. Şehir eski çağlardan kalma eser, efsaneler ile dolu. Bir efsane; İranlı istilâcılar şehri zapt ettikten sonra, halkı savaşçıların önünde bir sıra halinde nehir üzerindeki köprüden geçirip orada bulunan mukaddes haç'a tükürmeğe zorlaması ve reddedenlerin hemen orada başlarının vurulmasından bahseder. Olay binlerce mazlum insan başının kanlar içinde nehre düşüşündeki korkunç manzarayı tasvir ederek son buluyordu.

Tbilisi halkı Sovyet Rusyanın diğer bütün bölgelerindeki insanlardan daha iyi giyimli, daha güzel görünüşlü ve daha iyi hayat şartlarına sahiptiler. Sokak hayatı neşeli, renkli ve canlı idi. Güzel elbiseli, renkli şapkalı kadınlar caddelerde yürüyüş yapıyorlardı.

Tbilisi şehri inanılmaz derecede temiz idi. Şimdiye kadar doğuda gördüğüm şehirlerin içinde bu kadar temiz olanını görmemiştim. Nehirde yüzlerce çocuk yüzüyordu. Şehirdeki tarihi eserlerde zaman çarkının verdiği yıpranmadan başka hiçbir zarar görünmüyordu.

VOKS Tbilisi'de çok geniş sahalı ve aktif bir organizasyon. Çünkü burası bir dış turizm şehri, VOKS'un bir diğer vazifesi de yanlız yabancılarla değil Sovyetler Birliğinin her tarafından gelen iç turistlerle de ilgilenmektir. Bizi mühim ve büyük eserlerin ziyaretine davet ettiler. Akşamın geç vakti olmasına rağmen nefis pastalar ve şahane Gürcü şarabı ikram ettiler. Bizimle beraber içmek ve konuşmaktan zevk duydular. Fakat öylesine yorgunduk ki, arzu ettikleri takdirde onlarla tekrar konuşacağımıza söz vererek ayrıldık.

Bize Hotel İnturist'te iki büyük oda verdiler. Bu odalar caddeye bakan, üç tarafında yer alan pençereleri sayesinde her zaman temiz havalıydı. Bu da bizim çok hoşumuza gitti.

Sabahları oldukça erken kalkmağa alıştık. Çünkü şehir bizi büyülemişti ve mümkün olduğu kadar fazla gezmek ve görmek istiyorduk. Bilmeden çok mahir bir şöför kiralamıştık. Sanki bir kovboy. Atı Jeep pek öyle cezbedici birşey değildi. Fakat bu kovboy'un elinde başka hiçbir vasıta da bir jeep kadar cezbedici olmamıştır. Dik yokuşlara tırmanırken, viraj alırken, direksiyon sallarken, hendeklerden geçerken jeep onun elinde sanki bir oyuncaktı...

Çocuklar gibi onunla öğünüyorduk. Rusyada polislere karşı böylesine umursamaz olan bir delikanlıya ilk defa Gürcüstanda rastlamıştık ve o da bizim şoförümüzdü.

Eski bir yoldan yuvarlak kule ve kalan surların bulunduğu tepeye tırmandık. Top atışlarının oraya ulaşmasının imkânsızlığından dolayı, iç casusların yardımı olmaksızın zaptedilmesi kati surette imkânsız bir kale idi.

Şehrin içindeki botanik bahçesinde güzel tropik nebatlar, nadir çiçekli ağaçlar, hiçbir zaman görmediğimiz daha birçok bitkiler arasında gezindik. Yakınında küçük bir dere akan bu bahçe serinletici idi.

Tbilisi'de kendimizi bir yabancı gibi hissetmedik. Çünkü şehrin zengin bir turizm hayatı vardı; insanlar yabancıları görmeğe alışık olduğundan kendimizi Kiev'deki gibi bir yabancı değil evimizde hissettik. Pekçok kiliseleri ile burada din serbestliği var. Asırlık sinagoglar ve kiliseler dünyanın her yerindeki gibi yıpranmış ve bakıma ihtiyaçları var.

Tepenin dibinde güzel basit hatlarla inşaa edilmiş (tahmini M. S. 600 yıllarında) bir kilise şehre tepeden bakıyordu. Şöförümüz Jepi daha yükseklere doğru sürdü, yolun sonunu tırmanarak yürüdük. Rastladığımız birçok insan helezonlar çizerek yukarı kiliseye tırmanan yolu Allaha olan hizmet borçlarını yerine getirmek için tırmanıyordu. Bu eski kilise Gürcü halkının çok sevdiği bir kilisedir. Bahçesinde Gürcülerin büyük yazarları ve müzisyenleri gömülü idi. Basit bir taşın altında Stalin'in annesi gömülü idi. Kenardaki bir müzisyenin mezarının başında 3 yaşlı kadın ve bir yaşlı erkek çömelmiş bir çeşit eski mistik kilise duası mırıldanıyordu. Kilisenin içinde de aynı anda bir dua okunuyordu. Bizimle beraber gelenler kilise bahçesinde sıkışık bir vaziyette sıralanarak putu öp tüler. Kilisede ayin bir rahip tarafından idare ediliyordu. Öylesine güzeldi ki sanki yapma gibi idi. Gürcü kilisesinin lideri idi. Cübbesi altın işlemeli kumaştan yapılmış ve ayin bir bayram günü duası büyük ve geniş kadrolu kilise korosunun şarkısı şimdiye kadar yazılmışların en güzeli idi. Tütsü dumanları yüksek kubbeye doğru yükseliyor ve kilisenin pençeresine giren güneş ışınlarını hüzmeleştirerek ortalığı yarı aydınlatıyor ve daha ulvileştiriyordu.

Tbilisi'de iki müze vardı. Birincisi şehir müzesi ki yukarıda şehrin dışındaki tepeye kurulmuştu. Müzede eski zamanlardan kalma çok güzel minyatür resimler, yine o çağlarda kalma eski bir binada muhafaza ediliyordu ve eski şehir plânları vardı. Fakat en enteresanı müzenin müdürü idi... O kadar çabuk konuşuyordu ki ona tercümanlık etmek imkânsızdı. Yavaş bile konuşsa bizim Tjmarski isimli Rus tercüman onun söylediklerini bize tercüme edemezdi. Zira Gürcüce bilmiyordu.

Tercüme : S. Manvelişvli **devamı var**

TARİH

GÜRCÜSTAN'DA BAZI ÖNEMLİ GÜNLERİN YILDÖNÜMLERİ

Çev. : H. HİNKİLADZE

Ocak
İanvari (Apani)

1 Ocak : Solomon Dodaşvili redaktörlüğünde yayınlanan Gürcüstan'ın ilk edebiyat dergisi («Saliteraturoni Natsilni Tbilisis Utskebatani» — Tbilisin sesi) nin yayına başlamas.-nın yıldönümü (1832) .

11 Ocak : Tbilisi metrosunun Rustavel — Didubi istasyonları arasındaki birinci bölümün hizmete açılışının yıldönümü (1966) .

14 Ocak : Gürcü tiyatro günü.

14 Ocak : Gürcü çocuk yazarı ve devlet adamı Nino Nakaşidze'-nin doğum yıldönümü. (1872—1963)

15 Ocak : 1928 yılında «GÜRCÜSTAN DEVLET POLİTEKNİK ENSTİTÜSÜ» düzeyine çıkarılan, Tbilisi Devlet Üniversitesi politeknik Fakültesi'nin kuruluş yıldönümü (1922)

Şubat
Tebervali (Surtskunisi)

10 Şubat : Gürcüstan İlimler Akademisinin kuruluşunun yıldönümü (1941) .

10 Şubat : Gürcü yazarı ve devlet adamı İvane Zurabişvili'nin doğum yıldönümü (1872—1940)

25 Şubat : Gürcüstan'da Sovyet idaresinin kuruluşu (1921)

25 Şubat : İlk Sovyet Gürcüstan'ı Anayasasının kabulünün yıldömü (1922)

29 Şubat : Bugünkü Sovyet Gürcüstan'ı Anayasasını kabul eden Sovyet Şüraları kongresinin Gürcüstan'da toplanmasının yıldönümü (1937) .

Mart
Marti (Mikraani)

2 Mart : Gürcü halkçı yazar Niko Lomouri'nin doğum yıldönümü. (1852—1915)

4 Mart : Gürcüstan halk artisti, dramatör Aleksandre İmedaşvilinnin doğum yıldönümü (1882—1942)

8 Mart : Gürcüstan kadınlar birliği günü.

12 Mart : Yüksek Sovyet şûrasınca Barışı koruma kanunu'nun kabulünün yıldönümü (1951) .

15 Mart : Tbilisi Devlet Güzel Sanatlar Akademisinin kuruluşu (1922)

18 Mart : Tiyatrocu — Yazar Gürcü İlia Zurabişvili (Takma adı Elefteridze) nin doğum yıldönümü. (1872—1955)

Nisan
April (İgrika)

6 Nisan : Gürcü yazar, Pedagog ve devlet adamı İvane Tsintsadze (Takma adı İa Ekaladze) nin doğum yıldönümü (1872—1933)

7 Nisan : Tbilisi Üniversitesi (1920—1942 dönemi) profesörü, Gürcüstan ve Rusya tarihleri analizcisi Miheil Polievktov-'un doğum yıldönümü (1872 — 1942)

17 Nisan : Gürcü şairi Vahtang Orbeliani'nin doğum yıldönümü (1812—1890).

17 Nisan : Gürcü ressam Aleksandre Tsimakuridze'nin doğum yıldönümü (1882—1954)

27 Nisan : Rustavi metalurjı fakbirasının ilk çelik üretimine başlamasının yıldönümü. (1950)

Mayıs
Maisi (Vardobis tve)

1 Mayıs : Gürcüstan ve diğer Sovyet Cumhuriyetlerinin işçi bayramı.

9 Mayıs : Nazi Almanya'sına karşı kazanılan Zafer bayramı.

15 Mayıs : Gürcüstan İlimler Akademisi Akademisyeni ünlü Enerjetikman Aleksandre Didebulidze'nin doğum yıldönümü (1882—1952)

22 Mayıs : Gürcüstan «Simon Canaşia Eski eserler müzesi'nin temelini teşkil eden «Tbilisi Kafkas Müze'nin kuruluş yıldönümü (1852) .

22 Mayıs : Ünlü Gürcü hekimi, devlet adamı, Gürcüstan ilimler Sovyetler Birliğinin ilk klinik ve Kardioloji Enstitüsü kurucusu Miheil Tsinamdzğvrişvili'nin doğum yıldönümü 1882 — 1956)

Haziran
İvnisi (Tiba tve)

5 Haziran : Abhaz yazarı Vladimer Agrba'nın doğum yıldönümü (1912—1937)

5 Haziran : Tbilisi Dram tiyatrosu (şimdiki adıyla Kote Marcanişvili tiyatrosu)nun kurucusu Kote Marcanişvili'nin doğum yıldönümü (1872 — 1933)

20 Haziran : Gürcü Dram Üstadı Giorgi Aradel — İşhneli'nin doğum yıldönümü (1882—1920)
22 Haziran : Nazi Almanya'sına karşı Sovyetlerin savaşa girdiği tarih.
27 Haziran : Gürcü şairi Giorgi Kocakidze (Takma adı Tçaladideli)nin doğum yıldönümü (1847—1888)
30 Haziran : Gürcü Halk öğretmeni ve Devlet adamı Niko Canaşia' nın doğum yıldönümü (1872—1919)

Temmuz

İvlisi (Mkata tve)

7 Temmuz : Gürcüce «Kaplan Postlu Şövalye» adlı romanın Beloruscaya çevirmeni, Bleorus şairi İ.D. Lutseviç (takma adıyla İanka Kupala)nın doğum yıldönümü (1882—1942)
8 Temmuz : «Sakartvelos Guli» Gürcüstan'ın Kalbi adlı eserin müellifi, Gürcü kültürü emekçisi Alman yazarı Artur Laist'in doğum yıldönümü (1852—1927)

Ağustos

Agvisto (kveltoba)

3 Ağustos : «Gürcüstan Şota Rustaveli Edebiyat Tarihi Enstitüsü»nün kuruluş yıldönümü .
6 Ağustos : Gürcüstan halk artisti, Gürcü dramatörü Niko Gotsiridze'nin doğum yıldönümü (1872—1949).
10 Ağustos : Gürcü yazarı ve devlet adamı Rajdan Gvetadze'nin doğum yıldönümü. (1897—1952)
16 Ağustos : Sovyetler Birliğinde ilk defa olmak üzere Gürcüstan 'da Haşur—Zestaponi arası Elektrikli demiryolu ulaşımının açılışının yıldönümü (1932) .
18 Ağustos : Gürcüstan «Kutaisi Otomobil Fabrikası» nın ilk istihsal verdiği tarihin yıldönümü (1951).
22 Ağustos : Tbilisi — Poti demiryolu hattının işletmeye açılış yıldönümü (1872)

Eylül

Sektenberi (Enkenis tve)

9 Eylül : Gürcü Dram oyuncusu ve devlet adamı Davit Eristavi' nin doğum yıldönümü (1847)
10 Eylül : Büyük Gürcü yazarı Davit Kldiaşvili'nin doğum yıldönümü (1862—1931)
10 Eylül : Akaki Tsereteli redaktörlüğünde yayınlanan «Akakis Koveltviuri Krebuli» Akakinin aylık dergisi» adlı yayının gerçekleştirilmesinin yıldönümü (1897—1900)
21 Eylül : Gürcü Devlet adamı, yazar, ve tarihi roman «Mamluki» nin müellifi Tatarişvili (Takma adı Uiarağo—silâhsız) ın doğum yıldönümü (1872—1929)

22 Eylül : Gürcüstan yüksek prezidyum başkanı Vasil Pavlesdze Mjavanadze'nin doğum yıldönümü (1902) .

Ekim
Oktomberi (Gvinobis tve)

15 Ekim : Edebiyatçı, Bilgin ve geodezisti Dimitri Tsitsişvili'nin doğum yıldönümü (1722—1790)

23 Ekim : Gürcü bilgin ve filologu Vahtang Kotetişvili'nin doğum yıldönümü (1892)

Kasım
Noemberi (Giorgobis tve)

6 Kasım : Gürcü şairi Dutu Megreli'nin doğum yıldönümü (1876—1938) .

7 Kasım : Çarlık Rusyasına karşı ekim ihtilâlinin yıldönümü (1917)

8 Kasım : Büyük Gürcü yazarı ve devlet adamı İlia Tçavtçavadze'nin doğum yıldönümü (1837—1907)

18 Kasım : Ünlü Gürcü halk şarkıcısı Niko Kumsiaşvili'nin doğum yıldönümü (1892—1942)

21 Kasım : Gürcü gazeteleri «Muşa—İşçi ve Tbilisi» nin ilk sayılarının çıkışının yılı (1892)

21 Kasım : Ünlü Gürcü ressamı Giorgi Gabaşvili'nin doğum yıldönümü 1862—1936)

30 Kasım : Halâ popülâritesini kaybetmemiş olan Gürcü şarkısı «Samşoblo»nun güfte yazarı, kompozitör Andria Karaşvili'nin doğum yılı (1857—1925)

Aralık
Dekemberi (Tirisdeni)

5 Aralık : Gürcüstan ve Sovyetler birliğinde Anayasa bayramı günü.

21 Aralık : İoseb Besarionisdze Stalin'in doğum yılı (1879—1953).

24 Aralık : Akaki Tsereteli'nin eseri (Başiaçuk)dan esinlenerek «Beruça» operasını yazan Gürcü kompozitör Arçil Kereselidze'nin doğum yılı (1912—1971)

24 Aralık : «Darecan—tsbieri» operasını yazan ünlü Gürcü kompozitör Meliton Balançivadze'nin doğum yıldönümü (1862—1937) .

30 Aralık : Ünlü Gürcü araştırmacı ve devlet adamı İona Meunargia'nın doğum yıldönümü (1852—1919).

30 Aralık : Tbilisi elektrikli Tren fabrikasının ilk Gürcü Mamûllerinin üretimine geçişinin yıldönümü (1957)

GÜRCÜ ULUSU

H. Hinkiladze

Gürcü halkının Ulus olarak oluşmasının uzun bir tarihi safhası vardır. Bu safha başlangıç ile kapitalizm çağı arasını kapsar. Ancak Gürcü ulusunu karakterize eden büyük bulgular — Dil, Coğrafi saha, ekonomik hayat ve kültürel birlik daha çok eskilere dayanır. Eski geçmişlerde Gürcü ulusunun kendini yenilemesi, dincelmesi ve hayatiyetini zinde olarak sürdürmesi yönünde zaman zaman birtakım evreler olmuştur.

Gürcü dili daha 8. yüzyılda bütün Gürcüstanda yazı ve dedvlet dili niteliğinde bulunuyordu. Bu dilin bütün Gürcü etnik gruplar için müşterek dil vasfını kazanması 12. yüzyılda daha bariz olarak gö rülür. Zira bu dönemde yeni Gürcü edebiyat dili vücuda getirilip geç de olsa bütün boylar için ortak bir millî lisan tesbit edilmiş oldu.

Gürcüstan coğrafi birliğinin de çok eski geçmişi vardır. Özellikle bu coğrafi birliğin Gürcüstan'ın güçlü idari birliği ile uyum içinde olduğu görülüyor. Meselâ, 12. yüzyılda bugünkü Gürcüstan'ın her bölgesine «GÜRCÜSTAN» adı veriliyordu. Gürcüstan'ın coğrafi birliği, devletin zayıflayıp çeşitli krallıklara bölündüğü devrelerde dahi tümüyle bozulmuş sayılmazdı. Böyle dönemlerde de Gürcüstan'ın bağrında barındırdığı her krallık kendine «GÜRCÜSTAN» adı veriyordu.

Gürcü ulusunun ekonomik hayat istikrarı da birden teessüs etmiş değildir. 12. yüzyıl Gürcüstanının çeşitli bölgelerinde ekonomik gelişmişlik konusunda farklılıklar görülür. Özellikle bu farklılıklar; Sanat, iç ve dış ticaret sahalarına münhasırdır. Zamanla yeni şehir merkezleri ve iç pazarlar kuruluyor. Bölge halkları arasındaki ekonomik eşitsizlikler gideriliyor, yaşama düzeyinin yükseltilmesine çalışılıyor ve ulusun yekpareliği için gerekli ekonomik faktörler tesbit edilip ihya ediliyordu. Fakat kalabalık nüfuslu dış düşmanların Gürcüstan'a sıksık ve yıkıcı taarruzları, bütün bu çabaları engelliyor, olumlu sonuca ulaşılmasını geciktiriyordu. Dolayısıyle de halkın ekonomik yapısında yeni yaralar açıyordu. Yine de Gürcü ulusunun ekonomik hayatının dirilişi ve istikrara kavuşması, imkânlarını tümüyle yok edemiyordu.

Gürcü ulusunun manevi varlığı — Karakteristik vasıfları, gelenek ve akideleri, kültürü v.s. — yüzyıllarca öteden gelmektedir. Gürcü halkının kültürü daima zengin ve çok renkli olagelmiştir. Fakat bütün Gürcü kabilelerinde şumullü ve esaslı kültür birliği kurulabilmesi orta çağlarda gerçekleştirilebilmiştir. Bu birlikte her zaman dostane münasebetler ortak vasıf ve hissiyat hakimdi; Yiğitlik, mertlik, nezaket, samimiyet, düzenli yaşama, gönüllülük, hürri-

yetseverlik, Vatanseverlik, düşmana nefret — dosta saygı besleme, cömertlik ve misafirseverlik ve nihayet yaratıcı hayal gücü. Ulus mensuplarının bu meziyetleri ötedenberi az çok aynı değerde idi, coğrafi ve etnik ayırım olmamaksızın. Müşterek edebiyat, san'at, örf ve ideal Gürcü halkının ruh ve vücut birliğini açıkça ortaya koyan orijinal belgelerdir.

Bir halkın mevcudiyetini kabul etmek için aranan unsurlar Gürcü halkı tarafından muntazam ve uzun asırlardır bırakılageldiği görülür, kendi millî toprağında. Gürcü halkının müstakil ulus olma belirtileri, çağdaşı bulunan diğer uluslara nazaran epeyce erken başlamıştır. Fakat dış düşman işgalleri ile tahripleri ve içteki feodal koşullar hakimiyeti sebebiyle, milli güç kendini gösteremedi, bu sebeple Gürcü halkının ön kapitalizm çağında ulus olarak tarih sahnesine çıkması gecikti.

Bazı tarihî mecburiyetler de mukadderdi Gürcü halkı için. Orta çağın talihsizliklerle dolu eziciliğinden kurtulan halkı yeni tarihî dönemde, 18. yüzyıl ortalarında yine birçok felâketler bekliyordu. Yarım asır önce doğan Gürcü millî hasletleri bu felâketlerden de yüz akı ile çıkmasını bildi. Bundan sonra ise feodal çağın şartlandırdığı halk yeni ve millî güçlenme dönemine girdi. Bu dönemde de Avrupa ülkelerinin birçoğunda hakim olan ve doğu ülkelerine sıçrama çabasında bulunan yeni kapitalizm düzeninin bilek gücü Gürcüstan'da henüz çok zayıf olarak hissediliyordu. Bu defa da yine uzun feodal çağın ve dış düşmanların ezdiği halk, yeni bir çetin dönemin eşiğinde buldu kendini. Bütün bu olaylar Gürcüstan idarecilerini 18. yüzyılın ikinci yarısında çarlık Rusyasının muavenetine sığınıp onlarla birleşmesini zorunlu kıldı. Buna rağmen Gürcü halkının durumunda yine de fevkalâde bir değişiklik olmadı. Bu hal 19. yüzyılın 30—40. yıllarında daha da çekilmez seviyeye ulaştı. 60—90. yıllarında da Gürcü burjuvazisinin doğması ile neticelendi.

GÜRCÜ HALKINI TEŞKL EDEN UNSURLAR

Gürcü halkını kısmen Gürcü orijinli halk ve kısmen de bütün tarih boyunca coğrafi birlik, kader birliği, tarih birliği ve işbirliği ile savunma birliği içinde müştereken bulundukları Gürcü olmayan bazı etnik elemanlar teşkil ederler. Esas Gürcü unsurunu ise Gürcüstanda daima çoğunlukta bulunan Kartlar (Kartveller, Kahlılar, İmerliler, Meshler, Gurlar, Acarlar, Raçlar, Leçhumlar, Pşav — Hevsurlular, Mtiul — Mohevliler, ve İngilolular) ile Megreller ve Svanlar temsil ederler. Ayrıca çok eskilerde Gürcüstana yerleşen az sayıda ki bir takım yabancı unsurlar da Gürcü halkı ile karışıp onlarla her konuda tesanüde girdiler ve eriyip Gürcüleştiler. Bunun sebebi ise otokton olmayan hiçbir yabancı etnik grubun hiçbir zaman Gürcüs-

tanda belli bir bölgeyi eline geçirip kendi hayatiyetini idame ettirmeğe muvaffak olamayışı ve dağınık olarak bütün Gürcüstan saha sında yaşamağa mecbur olmalarıdır. Bunlardan Abhazlar ve Asetinler ise iki belli bölgede göze çarçar derecede kesafet ve varlık göstererek Gürcü ulusu ile kader birliği içinde olmakla birlikte bir dereceye kadar müstakilen yaşama şansı bulabilmişlerdir. Bu kavimler Gürcü kavminin bölgede temayüz ettiği güçlenme çağı boyunca birlikte yaşamışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

1. N. Berdzenişvili, V. Dondua, M. Dumbadze, G. Melikişvili, Ş. Meshia, V. Ratiani; Sakartvelos istoria, damhmare sahelmdzğvanelo. 1.1958, Gverdi 94-100, 523-526 .

2. A. Çikobava; İlia Tçavtçavadze, enis şesaheb, 1938, Gverdi 3—7 Kartuli enis zogadi dahasiateba, ihilet «Kartuli enis ganmartebiti leksikoni» 1.1950 Gverdi 018—019, agretve 008 .

KISA GÜRCÜ TARİHİ

Çev. : Ş. TEVZADZE

Gürcü ulusu dünyanın en eski uluslarından biridir. Bu ulus, binlerce yıllık tarihinin çetin dönemlerinde, büyük fedakârlıklarla devletini, dilini ve kültürünü günümüze kadar korumayı başarmıştır.

Gürcüler, gerek bugünkü Gürcüstanın sınırları dahilinde, gerek Önasyanın kuzeydoğusundaki dağlık bölgelerde ve Karadeniz bölgesinin sahil kesimlerinde, değişik adlar altında, kabileler halinde yaşıyorlardı. Kartliler; içdoğu ve güney Gürcüstanda, Svanlar; kuzeybatı Gürcüstanda, Laz — Megreller ise, doğu karadeniz bölgesinin dağlık ve sahil kesimlerinde yaşıyorlardı.

Son yıllarda yapılan arkeolojik kazılar, Gürcüstanda ilk (primitiv) insanın zamanımızdan 600—700 bin yıl önce yaşadığını kanıtlamaktadır. Aşağı Taş Devrine ait ilk insanın izleri Karadeniz sahilinde (Sukhumi'ye yakın Gali, Oçamçire, ve Zugdidi), Çhiatura bölgesinde ve Doğu Gürcüstanda (Marneuli, Java, ve Znauri bölgesinde) bulunmuştur.

Gürcüstanda ikinci Taş (Neolitik) Devrine ait siteler pek çoktur; bunlardan en önemlileri Kistriki bölgesinde (Gudauta şehrine yakın), Anaseuli'de (Makharadze şehrine yakın), Odişi'de (Zugdidi bölgesine yakın) bulunmaktadır.

Taş Devrinin bitiminden sonra, zamanımızdan 5.000 yıl önce Gürcüler metal işlemesini öğrendiler ve bronzdan savaş baltası ve diğer aletler yapmağa başladılar. Aynı zamanda çiftçilik ve evcil hayvanların rolü ekonomide belirmeğe başladı. Metal işlemede Gürcüler kısa zamanda ileri bir teknik düzeye eriştiler. Katkasya o zamanlar metalden işlenmiş eşyaların merkezi haline gelmiştir. Bugün dahi Lazistanda yaşıyan Gürcü—Lazlar ileri bir demircilik sanatına sahiptirler. Hemen her köy evinde bulunan atelyelerde, en ilkel gereçlerle, en modern silâhlar ve düzenli bosküller yapılmaktadır.

Bronz Devri Gürcüstanda M. Ö. 2.000 yılında başlamaktadır; bu devirdeki Gürcü kültürü çok yüksek düzeydeydi. Tsalka bölgesindeki Trialeti, bu kültürün merkeziydi. İşlemeli bir gümüş kadeh, işlemeli bir gümüş damacana değerli taşlarla süslü bir altın kadeh, dört tekerlekli bir araba, değişik süs eşyaları ve diğer aletler gibi Gürcü kültürünün önemli kanıtları, bu devirden kalma bir mezarda bulunmuştur. (1)

Bronz devrinde diğer uluslarla gelişen kültürel ve ekonomik ilişkiler, Gürcü kabilelerinin birbiriyle birleşip kaynaşmasını kolaylaştırmıştır. Bu devirde birleşen Gürcü kabileleri Diyayuki ve daha sonra Kolh krallığını kurmuşlardır.

Bu kırallıklar M. Ö. 8 nci asıra kadar devam etmiştir.

M. Ö. 12 nci asırla 8 nci asır arası Asur ve Urartu çivi yazıtları, tarihi Güney—Batı Gürcüstanda (bugünkü Doğu Karadeniz bölgesi, Kuzey Erzurum, İspir, Tortum, Bayburt) yaşayan Gü.cü kabileleri olan Muskiler (Meskhi), Tuballar (Tabal) ve Kaskilerden, ehemmiyetli komşuları olarak bahsederler, ve bunların metal ustalığı bütün dünyaya ün salmıştı. Tevrat Tuballardan «Metalurji—Metal ustalığının babası» diye bahseder. (2)

KOLHİS VE İBERİA

Demir ustalığının gelişmesiyle birlikte Gürcüstan ekonomisi de hızla gelişti. M. Ö. 6 ncı asırda Batı Gürcüstanda kurulan Gürcü Kırallığına Yunanlılar Kolhis (Colchis) adını vermekteydi. Kolhis'in zenginliği ve gelişmiş feodal ekonomisi Yunanlıların ilgisini çekmekteydi. Yunanlılar Karadenizdeki kolonileri vasıtasıyle Kolhis Kırallığıyla ticaret ilişkileri vardı. Klâsik tarihçilerin belirttiğine ve son yılların arkeolojik kazılarının da doğruladığına göre, Kolhis'in «Kolhuri Tetri» diye bilinen kendi gümüş parası vardı ve bu para hem ülke içinde hem de ülke dışında kullanılıyordu. M. Ö. 4 ncü asırda Doğu Gürcüstanda Gürcü İberia Kırallığı kuruldu. (İberia Baskça bir isimdir. Baskça ibar: nehir, vadi demektir.) (3)

Spanii'nin eş adı olan Batı İberler, Doğu İberia (Doğu Gürcüstan) dan İspanyaya göç etmişlerdir. Bugün Güney Fransa ve İspanya'da yaşayan Basklar eski İberialılardır. Hindu—Avrupai değillerdir. Dilleri Gürcüce ve Kafkas dillerine yakındır. Hispania, İspana, Baskça veya Batı İberce bir terim olup Akdeniz sahili ile Pirene arasını ifade eder. Baskça Ezpanna (Espaina) dudak, sahil, kenar kıyısal demektir. Hesperia da (Hispania'nin eş adıdır. (4) İspaniyanın ilk sakinleri yani İberler (İberyalılar)'e izafeten yarımadaya İberik Yarımadası denir. (5)

İberaia Kırallığının başkenti, şimdiki başkent Tbilisi'ye yakın Mtskheta şehriydi. İberaia Kırallığını Gürcü Kıralı Parnavaz'ın kurduğunu tarihçiler yazmaktadır. İberia Kırallığının en kuvvetli çağı M. Ö. 3 ncü asırdı. Arkeolojik kazılarda meydana çıkarılan muazzam tarihî eserler ve mimarî yapılar, o zamanki Mtskheta şehrinin çok zengin ve kuvvetli olduğunu ve yüksek bir ekonomik ve kültürel düzeyde olduğunu kanıtlamaktadır.

Gürcü kırallıklarının Yunanlılar, Persler, Pontus Kırallığı ve o çağdaki diğer halklarla politik ve ekonomik ilişkileri vardı. Ve aynı zamanda ocağlardaki Gürcü kırallıklarının politik ve ekonomik alan da önemli rolleri vardı.

Antik çağda, Gürcüstan ekonomisi, ziraatı ve güzel sanatları önemli ilerlemeler kaydetti.

GÜRCÜSTAN VE YUNANİSTAN

M.Ö. 6 ncı asırda Yunanlıların Kolhis'te Phasis (Poti), Dioscurias (Sukhumi), Chiuen (Oshamçire) gibi önemli kolonileri vardı. Yunanlılar Kafkasyayı daha klâsik çağlardan beri tanıyorlardı. Mitolojiye göre, Promete Kaf Dağının tepesinde zincire vurulmuştu. Üvey anasından kaçan Prixıos, babası güneş olan Kolhis Kıralı Aetes'e sığınmıştı; Argonautlar altın postunu bulmak için Kolhis'e doğru yola çıkmışlardı. Helenik dünyasını Hindistan ve İrana bağlıyan Ticaret yolları Gürcüstandan geçmekteydi. Karadenizde Yunanlılar la Kolhisliler arasında büyük rekabet vardı. Kolhisliler batıya doğru bugünkü Lazistan'a (Trabzon'un doğusu) yayılmağa başladılar. Kolhislilerin faaliyet sahası kuzeyde Kırıma kadar uzanmaktaydı.

Kolhis ve İberia Gürcü Kırallıkları, M. Ö. 1 nci asırdan itibaren saldırganlara karşı devamlı savaşmak zorunda kalmışlardı. Bu saldırganların ilki Roma İmparatorluğuydu .

parentes, Strasbourg, 1954, S. 49, 50 .

GÜRCÜSTAN VE ROMA İMPARATORLUĞU

Saldırgan Romalılar Kafkasyaya geldikleri zaman, orada üç kırallık mevcuttu : Kolhis İberia ve Albania (bugünkü Azerbeycan Kırallıkları. Çetin savaşlardan sonra Romalılar Kolhisi M. Ö. 64, 63 ve Albania'yı 67,66 da zapt ettiler. İberia (Kartli) halkı kendilerinden den çok fazla, saldırgan Romalılara karşı ülkelerini kahramanca korudular. İberialıların çetin karşı koymaları sayesinde Romalılar ülkeyi zaptedemeyeceklerini anladıkları için geri çekilmek zorunda kalmışlardı. M. S. 1 nci asırda İberia (Kartli) Kırallığının gücü o kadar artmıştı ki, Romalılara karşı bağımsız bir politika izleyebiliyorlardı.

M. S. 2 ve 3 ncü asırda, Roma imparatorları İiberia'ya ehemmiyet vermek gereğini duymuşlar ve İberia Kırallarıile dostane ilişkiler kurmak için büyük çaba harcamışlardır. Romalılar, Gürcü kısakin bir hayat yaşybilmekteydiler. Göçmenler pekçok deflar yerli rallarının itimadını kazanmak için onlara değerli hediyeler ve özel lütüfnameler vermekten dahi geri kalmıyorlardı. Bunlardan bir misal : Roma imparatoru Vespasian (M. S. 69—79), kendi adına ve oğulları Titus ile Domition adına Mtskheta'da bir şeref kürsüsü (Duvarı) inşa ettirmiş ve kürsüde şunlar yazılı : «İmparator ve Sezar Vespasian Augustus, büyük Pontiex, yedi defa tribüne malik, 14 defa imparator ilân edilmiş.. ve imparator Sezar litus Augustus ve Sezar Domitian Augustus.. bu kürsüyü (Duvarı) Kıral Pharsman ve İamasaspai oğlu İberia Kıralı ve Sezarın arkadaşı, ve Romalılarla halkının iltifat ettikleri için inşa etti.» Bu tarihi belge bu gün Gürcüstan Tarih Müzesindedir.

İmparator Trajan'da İberia ile iyi ilişkiler içinde kalmağa özen göstermişti. Roma İmparatoru Hadrian'da (M. S. 117 — 138) İberia Kıralı Pharsman II ile dostça ilişkilerini daha da geliştirmişti. İmparator, Gürcü Kıralına hediye olarak 500 savaşçı ve bir fil hediye etmişti. İmparator bu kadar önemli bir hediyeyi, o zamana kadar hiç bir dost kırala vermemişti. Pharsman II de Roma imparatorunun bu önemli hediyesine karşılık, kendisi de değerli hediyeler göndermişti. İmparatorun misafiri olarak Pharsman II Romaya gitmiş ve orada kendisi kıraliyet töreniyle ağırlanmış ve kendisinin Katipolu (Jupiterin mabedi) ziyaretetmesine izin verilmişti. Gürcü Kıralı Pharsman II ikinci defa olarak Roma imparatoru Antoninus P.us'u ziyaret etmiş ve İmparator Gürcü Kıralının kahramanca ata binmesine ve cenk etmesine hayran kalmış ve Romada askeri geçit resminin yapıldığı yere Gürcü Kıralının atlı heykelini yaptırmıştır.

Kafkasya ve Ermenistana hakim olmak isteyen İranlılar Romalılarla çetin savaşlara giriştiler. Bu savaşlar sırasında Romalılar Kolhis'e (Lazistana) tamamen yerleştiler. Fakat İberya Kuzey Kafkasya halklarını da yanına çekerek tamamen bağımsız olmayı başardı.

M. S. 224 yılında, zayıflayan İrandaki Part Kırallığı yerini korkunç Sassanid Kırallığı aldı. Iberya bir müddet bağımsızlığını koru mayı başarabildi fakat saldırgan Sassanidlerin sürekli genişleme isteklerine karşı Doğu Roma İmparatorluğu Bizans'la, komşusu Ermenistanla birlikte müttefik olmaya karar verdi. Sassanidler Doğu Gürcüstanı ve bütün Kafkasya'yı işgal ettiler. Roma — İran savaşları sonu, 298 Nisibis anlaşmasıyla İberia Romalıların dominyonu haline geldi. Romalılar 381 yılında Gürcü kıralı Mirian'ın ve Ermenis tan'ın yardımıyle İranlılara karşı tekrar savaşa giriştiler.

EGRİSİ — LAZİKA (LAZİSTAN) KIRALLIĞI

Batı Gürcüstandaki Gürcü kabilelerinden Lazlar, M.S. 1 nci asırda, ilk önce Pontus Kırallığına daha sonra da Roma İmparatorluğunakarşı bağımsızlık savaşı açtılar. M. S. 69—79 yılları arasında Lazların başında Anicetus isimli bir vatansever vardı. Anicetus, Lazistanı Romalılardan kurtarmak için halkı Romalılara karşı ayaklandırdı. Romalılar, stratejik mevkideki zengin batı Gürcüstanı bırakmak istemiyorlardı fakat Lazların kahramanca çarpışmaları karşısında Batı Gürcüstanı (Lazistanı) bırakmak zorunda kaldılar. Lazistan Kırallığı daha sonra gittikçe gelişerek bütün Batı Gürcüstan'daki diğer Gürcü kabilelerini de (Megrel, Acara, Svan) yönetimi altında topladılar. Başkent Tsikhegoji idi.

Gürcülerin vatanlarının çıkarını her türlü şahsi çıkarlarından üstün tutma karakteri, asırlar boyunca Gürcüstana saldıran düşmanların üstesinden gelip, kendi millî karekterlerini, maddi ve manevi kültürlerini ve dilini zamanımıza kadar korumalarını sağlamıştır.

Gürcüstan sınırları içinde yapılan arkeolojik kazılardan meydana çıkarılan altın ve gümüş süs eşyaları, resimler, cam eşyalar ve her çeşit topraktan yapılmış ev gereçleri ve metal işleri, bu devirdeki Gürcü kültürünün çok yüksek o duğuna işaret etmektedir.

İberia (Doğu Gürcüstan) nın başkenti Mtskheta şehri, yapı ustaları ve yüksek sanaatkârların merkeziydi.

Gürcü alfabesi M. Ö. 7 nci asırda icat edilmiştir. Gürcü edebiyatının en canlı gelişimi, M. S. 4 ncü asırda hırıstıyanlığın resmî din olarak kabul edilmesinden sonradır. (Bu devirden kalma elyazıları Tbilisi Devlet Müzesindedir).

Kartli ve Lazika (Lazistanda) edebiyatçılar ve filologlar çok itibar görmekteydiler. Kartli'de yetişen filozof Petre'nin (Peter) ve Lazika'da yetişen Laz filozof İaone'nin ünleri, o zamanlar bütün dünyaya yayılmıştı.

O zamanki Gürcüstanın milletler arası ehemmiyete haiz kültür merkezleri vardı. O zamanki Laz Kırallığı sınırları içindeki Phasis (Poti) şehrinde önemli bir kültür merkezi vardı; burada ünlü filozoflar yetişmekteydi. O zamanki Yunanistandan dahi buraya tahsile geliyorlardı.4 A ncü asır Yunan filozofu Themistius burada yetişmişti. Themistius'a göre babası da aynı yer da dahsil görmüştü.

Kartli (Doğu Gürcüstan) yazı ve konuşma dili Lazika'ya (Batı Gürcüstan) da bütün yabancı işgallere ve o zamanki Yunancanın önemine rağmen yayıldı; bunun için Gürcüler dillerine Kartuli ve vatanlarına Sakartvelo (Kartvellerin ülkesi) derler.

—Devamı var—

Yararlanılan kaynaklar :
Bedi Kartlisa, revue de Kartvélologie, vol xxx, 1972, Paris
Sh. Meskhia, An Outline of Georgian History, Tbilisi 1968
D. M. Lang, A Modern History of Georgia, London 1962, Georgians, London 1966 .

---

(1) Ş. A. Meskhia, An Outline of Georgian History, Tbilisi 1968. S. 4.

(2) Bedi Kartlisa, Vol xxx, Paris 1975, S. 18.

---

(3) A. Ö. Melaşvili, Gürcüstan, İstanbul 1968, S.66

(4) Aynı eser S. 66

(5) Prof. J. Karst, Essai L'origien des Basques, İberes et peaples Ap-

KAFKASYA'NIN ETNİK YAPISI

(Bu yazı D. M. Lang'ın A Modern History of Georgia kitabının 3—7 sahifelerinden alınmıştır.)

Değişik ırk ve kabileleriyle, Kafkasyanın bugünkü etnografik yapısı pek çok asırlar boyunca meydana gelmiştir. Kafkasya azametli bir kale gibi Asya ve Avrupa steplerinden güneye inen ve Ön asya ile İran platosundan kuzeye çıkan her çeşit halkların tabii bir sığınağı olmuştur. Gelip geçen halklardan arta kalanlar, yüksek Kafkasya yaylalarında aşağıda olan olaylardan habersizce yıllarca halklarla karışmışlar ve böylece yerli halkların ırksal aslı tanınmaz hale gelmiştir. Kafkasya, Cilâlı Taşdevri ve Tunç Devri kültürlerinin merkeziydi. Eski devirlerin önemli imparatorlukları Kafkasyaya kadar tesir etmişlerdir. Bu imparatorlukların en büyükleri : Hititler, Babilliler ve Asurlular idiler. Asurluların en kuvvetli rakibi olan Urartu Kırallığının sınırları içine Transkafkasya (Kafkas ötesi) halkları da dahildi. Batıdaki Truva ve Ege Denizi medeniyetleri Kafkasyaya da tesir etmiştir. Klâsik Çağda, Achaemenidler ve Partlar yönetimindeki Yunanistan ve Roma, bölgeye hakim olabilmek için Perslerle (İranlılar) rekabet etmişlerdir. Böylece Kafkasya, eski zamandan kalma çeşitli kültürleri katkat depo eden ve yaşayan bir müze haline gelmiştir.

Kafkasya halkları pek çok ayrı dil konuşmalarına ve değişik dinlere sahip olmalarına rağmen, bölgeye has özellikler ve yaşama şekilleri, bölgedeki bütün ırklara nüfuz etmiştir. Namusluluk, şereflilik, mertlik, cömertlik, gururluluk ve misafirperverlik Kafkasyalılara has özelliklerdendir Kadın ve aileye tapma derecesindeki saygı da Kafkasyalıların ananevi gelenekleri arasındadır. Kafkasya halklarının ırksal muhafzkârlığı bugün bile halkları büyük bireyci ve her çeşit disiplinli hayata düşman yapmaktadır. Bu aşırı bireycilik tarihin her devrinde Kafkasyayı saran büyük ve kuvvetli devletlere karşı; birleşerek bütün Kafkasyayı içine alacak bir devlet veya federasyon kurulmasına büyük bir engel teşkil etmiştir.

Sovyet sistemi içinde Kafkasya pekçok politik ve idari kısımlara bölünmüştür. Güneyde Gürcüstan, Ermenistan ve Azerbeycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri vardır. Abazalar Gürcüstanın kuzey — batısında (Karadeniz sahilinde) kendi Muhtar SSC de yaşarlar. Başkentleri Batumi olan müslüman Acara Gürcüleri de Abaza lar gibi kendi Muhtar SSC'de yaşarlar. Adige halklarından olan Çerkes ve Kabardaylar Kuzey—Batı Kafkasyada yaşarlar; Kabarday Muhtar SSC ile Çerkes ve Adige Muhtar bölgeleri Rusya Federatif SSC tine bağlıdır. Kafkasya silsilesinin merkezi ve kuzeyi

Osetlerin, Balkanların, Karaçaylıların, Çeçenlerin ve İnguşların vatanıdır. Osetlerin, eski Alanların soyundan geldiği telâkki edilmek tedir ve bunların konuştuğu dil İran dil grubuna aittir. İkinci dünya savaşı sırasında Alman işgalcileriyle işbirliği yaptıkları ileri sürülen Balkarlar, Karaçaylılar, Çeçenler ve İnguşlar 1943—44 yıllarında ceza olarak Sibiryaya ve Ortaasyaya sürülmüşlerdir. Sürgünden artakalanların pekçoğuna bugün geri dönmeleri için izin verilmiştir. Kafkasyanın doğu bölgesine Dağıstan «Dağlar ülkesi» denir. Dağıstanlılar şaşırtıcı bir şekilde etnik olarak karmakarış kabile gruplarına sahiptirler; Avarlar, Laklar, Dargvalar, Lezgiler, Agullar ve Tabasaranlar bu kabile gruplarından sadece birkaçıdırlar. Dağıstan Muhtar SSC'nin başkenti Mohaç—Kala'dır.

Kafkasyada iki önemli dinsel inanç vardır. Bunlar : Hristiyanlik ve müslümanlıktır. Gürcüler ve Ermeniler Hırıstıyandırlar; ve bunlar tamamen iki ayrı mezhebe mensupturlar. Yunan ortodoks kilise birliği içinde Gürcüler bağımsız kilise'ye sahiptirler. Ermenilerin kendilerine has dini merasimleri ve itikatları vardır. M.S. 300 yıllarında Diocletian bölgesinden Ermenistana Hırıstıyanlığı yayan Aziz Gregory'nin isminden ilham alınarak, Ermeni kilisesinin mezhebine Gregorianizm denir. Sovyetler Birliği dışında yaşıyan Ermeniler ve Gürcüler arasında Katoliklik mezhebine inananlar da vardır. Azerbeycanlılar ile Türk ve Tatar soyundan gelen halklar arasında ve Dağıstan ile Çerkezistan'da İslâm dini kuvvetlidir. Batumi cıvarında yaşıyan Acara halkı ile, Türkiyenin Karadeniz sabillerinde yaşayan Gürcü — Laz halkı Müslüman dinine sahiptir. Acaralılar ve Lazlar Hırıstıyan Gürcülerle aynı ırktan olmalarına rağmen, 16 asırdan itibaren Osmanlı hakimiyeti altında kaldıkları için, Türk örf adetlerinin tesirinde kalmışlardır. Abaza ve Çerkesler de bir zamanlar putlara tapmakta idiyseler de, büyük çoğunluğu Hırıstıyandı, fakat bunların da bir kısmı Osmanlılar tarafından İslâmlaştırılmışlardır. Kafkasyanın muhtelif yerlerinde pekçok Yahudi topluluğu vardır; bunlardan pek çoğu Gürcüce konuşan Yahudilerdir.

Bugünkü Gürcüstan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti iki Kafkas silsilesi ortasında yer alır; Kuzeyde büyük Kafkasya silsilesi ve güneyde küçük Kafkasya silsilesi. Gürcüstan batıda Karadenize kadar uzanır; Kuzeyinde Psa nehri ve güneyinde Batumiye yakın Sarp köyü bulunur. Gürcüstan'ın doğusunda Alazani ve İori nehrinin kesiştiği nokta vardır. Gürcüstan'ın doğu sınırı boyunca Azerbeycan SSC, güneyinde ise Ermenistan SSC, bulunur. Güney — Batıda , Gürcüstan'ın Türkiye ile sınırı vardır. Bu sınırlar içinde Gürcüstan, yaklaşık olarak 79.000 km2 alanı kaplar; bu alandan 8.600 km2 Abaza Muhtar SSC'ne, 2.800 km2 Acara Muhtar SSC'ne ve 3.800 km2 ise Güney Osetya Muhtar Bölgesine aittir. Son sayıma göre (1977 ocak Ç.N.) Gürcüstanın nü-

fusu 5.000.000 dur. Nüfus'un % 69 u Gürcüdür. Nüfus'un geri kalan kısmını da Ruslar (396,694 % 8,5), Ermeniler (452,309, % 9,7), Azerbeycanlılar 217,758 % 4,6, Abazalar (79,449, % 1,7) Osetler, Yahudiler, Kürtler, İranlılar, Yunanlılar ve Ukraynalılar teşkil ederler. Eskiden geniş gruplar halinde Alman kolonileri vardı; bunlar şimdi kısmen dağılmışlardır. Gürcüler vatanlarını Sakartvelo diye adlandırırlar; bu Kartvellerin ülkesi manasına gelir. Avrupalıların Gürcülere verdiği isim (Georgian, Georgia), Ruslar ise (Gruzin, Gru ziya) derler. Arap, İran ve Türk v.b. müslüman halklar da (Gürcü, Gürcüstan) adlandırılırlar.

Gürcüstan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, ülkenin tarihî sınırları içindeki topraklarının tamamına sahip değildir; Gürcüstan Ortaçağda bir hayli geniş topraklara sahipti. Doğuda Zakatali bölgesi, güneyde Borçalo bölgesinin bir kısmı ve güney—batıda Artvin, Ardahan, Ardanuç ve Oltu, bugünkü Gürcüstan sınırları dışında kalmış tarihî Gürcü topraklarıdır. Bu son dört mıntıka (şehir), 1877—78 Türk—Rus savaşı sonunda Ruslar tarafından Osmanlı İmparatorluğundan alınmış, fakat 1921 yılının Mart ayında yapılan Kars antlaşması ile bu topraklar Bolşevikler tarafından Türklere geri bırakılmıştır. Bugün Chorokhi (Çoruh) havzasının orta kısmın da, Klarceti — Tortum — İspir bölgesinde ve Karadeniz sahilinin bazı kentlerinde Gürcü asıllı halklar yaşamaktadır ;

Ortaçağdaki Gürcü krallığı, birçok prenslikler, dükalıklar ve kabilelerden müteşekkıldi; ülkenin zayıf anlarında bunlar birlikten ayrılıp kendilerine has bağımsız küçük devletçikler meydana getir mekteydiler. Surami silsilesinin bulunduğu yerden batı ve doğu Gürcüstan olarak umumiyetle esaslı bir ayrılık mevcuttu. Başkent Tbilisi'den batıya doğru olan bölge, umumiyetle imereti «Uzaktaki bölge» diye adlandırılır. Kesif bitkilerle kaplı, Karadeniz sahilindeki alçak Mingreliya bölgesiyle imeretide tarihî Kolkhis'in yer aldığına inanılmaktadır. Guriya bölgesi Çolok ve Rioni nehirleri arasında yer alır, Acara bölgesi ise Batumi cıvarında yer almaktadır. Svan ların ülkesi olan Svaneti, bir zamanlar kendi öz kıralları ve ihtiyar lar meclisi tarafından idare edilen, cenkçi bir toplumdu; bunlar savaşlara binlerce kişilik kuvvetli ordularıyla mızrak gibi atılırlardı. Batı Gürcüstanın önemli şehirleri : Kutaisi, Ahalsihe, Makharadze (eski Ozurgeti), Zugdidi ve liman şehirleri Batumi, Poti, ve Sukhumi'dir. Mutedil kara ikiimine haiz Doğu Gürcüstanda eski Kartli Kırallığı bulunmaktaydı. Şehirleri: Başkent Tbilisi, Gori, Mtskheta ve Rustavi'dir. Gürcüstan'ın en doğusundaki Kakheti bölgesi, verimli bağcılık, şarapçılık ve ipekçilik merkezidir; buranın bir zaman lar kendi kırallığı vardı ve başkent Telavi idi. Doğu Gürcüstan'ın en kuzeyindeki Tuşeti, Pşaveti ve Khevsureti bölgelerinde eski Gürcü Kırallarına sadakatla bağlılıklarıyle ün yapmış sert huylu dağlı kabileler yaşarlar. Gürcüstanın güney—batısındaki önemli

Meskhetı veya Samtsikhe, ve bugün Türkiye hudutları içinde kalan Tao—Klarceti bölgeleri, Gürcü millî dili ve medeniyetinin inkişafında merkezi bir rol oynamışlardır.

GÜRCÜ KAHRAMANI TSOTNE DADİANİ

Çeviren : H. HİNKİLADZE

13. Yüzyılda Moğol işgalcileri Gürcüstan toprağına tecavüz edip tarihî Gürcü Kırallığını kaldırdılar ve idareyi ellerine aldılar. Moğollar kısa zamanda kölelik sistemini kurup ağır vergilerle halkı bunalttılar. Kutsal vatanın kurtarılması gerekti ama bu çok zordu, çünkü düşman ölçüsüzce kuvvetliydi.

Aralarında ünlü gerilla Tsotne Dadiani'nin de bulunduğu doğu ve batı Gürcüstan'ın fedakâr evlâtları Ahaltsihe yakınlarında bir yerde toplaşıp vatanın kurtarılması çarelerini mütalâa ettiler. Halktan gönüllü toplamak, güçlü bir gerilla örgütü kurmak ve Moğollara saldırmak,ayrıca da halkı Moğol idaresinin baskısına karşı ayaklandırmak üzere anlaşıp karara vardılar.

Tsotne Dadiani bu işleri uygulamak üzere Samegreloya hareket etti. Arkadaşları ise bir gün daha karargâhta kaldılar. Ancak bu sırada Moğol birlikleri aniden karargâhı basıp bütün Gürcü yiğitlerini esir edip Ermenistan'ın başkenti Anideki Moğol Başkomutanının huzuruna çıkardılar. Komutan bütün Gürcü cengâverlerini anadan doğma soyundurup vücutlarına bal şerbeti sürdürttü, elleri, kolları bağlı olarak kızgın güneşin altında ağaç kazıklarına bağlatıp sineklerin saldırısına terketti.

Yurtsever Gürcü gençleri sineklerin sorguçları ve kavurucu güneşin altında ızdırapla inlerlerken bu çekilmez mezalimi işiten Tsotne Dadiani doğruca zalim Moğol komutanına gitmek üzere yola çıkıp Mesehti ve Cavaheti bölgelerini geçti, Ani şehrine vardı. Gördü ki geniş bir meydanda dizili, elleri ayakları bağlı, vücutları bal şerbetiyle sıvalı yüzlerce Gürcü genci sineklere yem oluyor, ızdırapla ölüm kalım savaşı veriyorlar. Tsotnenin korku bilmez yüreği, bir anda irkildi, endişe ile dağlandı. Gürcü yurtseverlerine yapılan bu alçakça işkence onun gururunu zedeledi. Bu insanlık dışı cefaya Cansiperane göğüs geren vatan evlâtlarının gayretlerini görünce cesaretini topladı, kendine geldi ve aceleyle atından atlayıp meydana geldi. Kader ortaklarını selâmladıktan sonra elbiselerini soyundu, el ve ayaklarını bağladıktan sonra arkadaşlarının arasına girip dikildi. Dadianinin bu hareketi arkadaşlarının gözleri ni yaşarttı, buruk yüreklerine can verdi.

Durumu öğrenen Moğol komutanı şaşkınlıkla Dadianiye yaklaşarak bunun sebebini sordu. Dadiani;

— Benim arkadaşlarım suçsuzdur, sizin kanunlarınız suçsuzların cezalandırılmasına müsaitse beni de cezalandırın. Değilse hepimizi serbest bırakın, dedi.

Bu örnek davranış Moğol komutanının kalbini yumuşattı, onu iknaya yetti. Gürcü kahramanlarına dönerek ;

— Bir Gürcü yiğidinin bu derece mert ve fedakâr olması, arkadaşları uğruna canını vermek üzere Samegrelodan Ani'ye kadar kendi ayağıyle gelmesi bana ders oldu. Bu büyük insanın hürmetine sizleri bağışlıyorum, deyip hepsini salıverdi. Yiğit Tsotne Dadiani seçkin Gürcü yiğitlerini mutlak ölümden işte böyle kurtardı.

KAPLAN POSTLU ŞÖVALYE

ŞOTA RUSTAVELİ **Çev. : A. Ö. MELAŞVİLİ**

(Geçen sayıdan devam)

32 Arapların ülkesinde şah ROSTEVAN hükümdarmış.
Adaletli, merhametli, görkemli ve mutlu imiş.
Savaşçılar, kahramanlar tümü saygı duyarlarmış,
Yüzü güzel, sözü güzel, büyük adı, ünü varmış.

33 Birtek kızı varmış onun, yıldızların ilk sırdaşı,
O kız meydan okuyormuş aya karşı, güne karşı,
Aklı baştan uçururmuş bulut zülfü, keman kaşı,
Onu tarif etsin gerek bilgelerin kalemdaşı.

34 TİTATİN'dir onun adı okuyucu bilsin gerek,
Kız boy atıp filizlendi yanakları çiçek çiçek.
Vezirleri çağırdı şah, hem de içeri girerek
Danışma ve sohbet açtı çevresinde, o saf yürek.

35 «Düşüncenizi söyleyin, bugün işim düştü size,
Bir kızıl gül solmaktadır ayrılık var kader böyle,
Arkasından taze güller, yaseminler çıkar yüze,
Bu karanlık gecelerde güneş doğmuş üstümüze.

36 «Devranımı geçirmişim, yaman dertdir ihtiyarlık.
Bugün yarın fani ömrüm tükenecek benim artık.
Makamını bir ışığa vermelidir her karanlık,
Şimdi benim evlâdıma geçmelidir hükümranlık.

37 Cevap verdi vezirleri : «Kocamışım deme, aman!
O kızıl kurusa da yine hoştur bize inan !
Koku artar, rengi bile güzelleşir eskisinden,
Yıldız okuyabilir mi bedirlenmiş aya meydan ?

38 «Deme şahım, solmamıştır bizim gülün rengi bile.
Hoştur sizin düşünceniz bize ziyan verse bile,
Tedbiriniz pek doğrudur ne itiraz bundan böyle :
Saltanatı devret ona, o gün yüzlü karanfile.

39 «Hakim kadın olsa bile yaratmıştır Allah onu,
Siz yok iken görüştük biz onun lâyık olduğunu,
Bir güneşten biçilmiştir o kızdaki hüsnün tülü,
Aslanların erkeği de dişisi de birdir sonu .»

40 AVTANDİL'se orduların sınanmış bir kumandanı,
Boyu servi, gökteki Güneşle Ay onun hayranı.
Bıyığı yeni terlemiş allar sarmış yanağını,
TİNATİN'in kirpikleri tutsak etmiş bu arslanı.

41 Gönlündeki gizli aşkı kaplamıştı her yanını,
Ondan ayrıldığı zaman solardı gül yanakları
Kızarırdı yanakları gördüğü zaman yârini,
Ezel baştan aşıkları yakar aşkın alevleri.

42 Kıral, ilân edince kızını sultan yaptığını,
AVTANDİL de çok sevindi mutluluk sarıp içini
Dedi : «Sık sık görürüm onun tatlı bakışlarını,
Derdimi ona açarak bulurum bir çaresini .»

43 Haber saldı Koca sultan bütün Arap kentlerine:
«TİNATIN'i kıraliçe ilân ettim bundan böyle,
Güneşle Evren misali ışık tutacak herkese.
Gelsin Arap emirleri mutlu günü kutlamağa.»

44 Geldi Arap emirleri doldu asker asker her yan,
Başkomutan AVTANDİL'in farkı yoktu bir Güneşten.
Şahın dostu Vezir SOKRAT ayrılmadı hiç huzurdan.
«Bu tahta paha biçilmez» diyordu onu her gören.

45 Baba Sultan TİNATİN'in elinden tutup yoluyla
Oturtarak süslü tahta, donattı başını taçla,
Sırtını da kaftan ile, elini ise âsayla,
Kıraliçe Güneş gibi ışıldıyordu umutla.

46 Sonra Ona tüm vezirler ve emirler eğdiler baş,
Hayır dualar ederek çekildiler yavaş yavaş.
Başlar çalgı borozanlar, bir kıyamet sanki savaş,
Yel vurdukça sallandı saç, gözlerinden akardı yaş.

47 Utanırdı oturmağa O babasının tahtına,
Kirpiğinden düşen yaşlar süzülürdü yanağına.
Aldı Sultan: «Baba bırakır yerini çocuğuna,
Eğer böyle yapmasaydım ateş düşerdi bağrıma.»

48 Buyurdu ki: «Evlâdım gel akıtma sen gözyaşını,
Veriyorum sonunda Arabistan Kırallığını.
Halk senin gözetiminde, yitirme hiç güvenini,
Buyruklarda yürekli ol, kolla her zaman halkını.

49 «Güneş eşit ışık saçar, ayırmaz otla gülünü,
Sevgini hep denk tut seçme zayıfını güçlüsünü.
Bahşişini eşit dağıt, gözet köleyle kulunu,
Balık bilmezse Halik bilir, bolca ver, belle bunu.

50 «Zenginlik kişiseldir, cömertlikse insanlığın,
Verene saygı duyulur, cömertliğe sen de sığın.
Bu dünyadan ne kalacak, mal toplama yığın yığın,
Ne verirsen bil senindir, tüm yitiktir sakladığın.»

51 Babasının öğüdünü kız dinledi saygı ile,
Kulak astı her sözüne, sohbetine tüm dikkatle.
Şah yer, içer, türkü söyler, ruhu dolar mutlulukla.
Güneş bakar TİNATİN'e gök yüzünden rekabetle.

52 Kıraliçe sadık dadısını çağırtıp yanına:
«Sakladığım mücevherin tümünü getir buraya.
Kırallığın hazinesini de veriyorum sana.»
Dolup taşan hazineyi dağıttı o dört bir yana.

53 Çocukluktan birikeni payladı O devletinden,
Varlıyı da yoksulu da sevindirdi nimetinden.
Aldı sözü: «Sayın babamın sözünü tutarım ben,
Kimse almazlık etmesin, pay alınız hazinemden.

54 Buyruk verdi: «Gidin girin hazine dairesine.
Seyis başı koşum taksın yüklesin at sürüsüne»
Ne var ne yok getirdiler, payladılar herbirine,
Tüm konuklar, savaşçılar pay ayırdı kendisine.

55 Hazineden dağıtılan sığmadı hiç kucaklara,
Yüklediler tepe tepe soylu Arap atlarına.
Sanki gökten inci, gümüş, altın yağdı fırtınayla .
Ne bir erkek ne bir kadın kalmadı yoksun orada.

56 Ertesi gün herkes yeyip içer iken sevinç ile,
Savaşçılar ve yiğitler toplantıları içinde,
Gördüler şahı boynu bükük üzüntü var yüzünde ;
«Neden üzgün, derdi mi var? soruştular birbirine.

57 Güneş yüzlü AVTANDİL oturmuş meclisin başında,
Arslan gibi, kaplan gibi tutumu var duruşunda.
Sarayın baş veziri SOKRAT yer almış yamacında,
Aldı: «Derdi vardır, üzüntü okunuyor yüzünde.»

58 Söyleştiler: «Sultanımız, neden dalgın düşünceli ?
Bu mecliste ona karşı kötü bir söz söylenmedi.»
AVTANDİL der : «Haydi SOKRAT, nedir onu böyle üzen ?
Soralım biz şaka yollu, nedir onu düşündüren ? .

59 SOKRAT ile AVTANDİL ayağa kalktılar birlikte,
Kadehleri doldurarak ilerlediler yanyana.
Huzurunda diz çökerek oturdular güleryüzle,
Şaka yollu incelikle vezir başlar konuşmağa :

60 «Şahım yüzünüz gülmüyor, görüyorum sizi üzgün,
Hakkınız var çok değerli hazineniz gitti elden.
Kızınız onları dağıttı herkese bol keseden,
Onu kıraliçe yapmakla dert açtınız hiç yokken.

61 Padişah bunu duyunca gülümsedi ona hemen !
Vezirin bu yürekliliğine şaşıp dedi hemen :
«Güzel dedin vezir SOKRAT, cevabımdan utanma sen,
Yanılıyor bu Dünyada beni pinti kabul eden.

62 «Söylediğin gibi değil ey Vezirim derdim başka,
Çok yoruldum ve yaşlandım, gençliğim kaldı arkada.
Rastlamadım bir yiğide hâlâ bizim el obada,
Muharebe hünerimi öğrenerek bilsin o da .

63 «Yalnız kızım öğrenmiştir bu sanatı benden inan,
Yakınmam neye yarar ki oğulsuzsam ben Felekten
Ne olurdu öz oğlumla ok atsaydım zaman zaman
Öğrencimse AVTANDIL'dir, odur bana az benzeyen.

64 Yiğit Kıralın konuşmasını dinledi sessizce,
Başını öne eğmiş tatlı tatlı gülümseyince,
Aydınlattı sarayları, inci dişleri çıkınca.
Sultan kızar: «Ne oldu ki, gülecek ne var burada?»

65 Aldı yine: «Ne oluyor, ne gülersin hiç durmadan?»
Aldı yiğit: «Söylerim ama eğer ki söz verirsen
Kızmayacağına sözetmek isterim önerimden,
Beni saygısız sayarak eğer küçük düşürmezsen.»

66 Cevap verdi: «Söz veririm, demem ağır bir söz öyle.»
Güneş yüzlü TİNATİN'e ant da içti bile bile.
Bu sağlam söz üzerine, cüret geldi AVTANDİL'e
Dedi: «Şahım, ok atmada gel övünme bundan böyle.

67 «Şu kulunuz AVTANDİL'in, nişancılık sanatıdır,
Kazanana ödül verin, tanık olsun şu askerler.
Tevazu bir yana ama, vuruşmada eşim yoktur,
Hakkımızda son kararı top ve meydan verecektir.»

68 «Sanmıyorum bu meydanda bana üstün gelesin sen.
Haydi gidip yarışalım, sakın dönme ha sözünden;
Tecrübeli nişancılar tanık olsun bize hemen,
Hodri meydan, davran, övülmeye kim lâyık sen mi ben?

69 AVTANDİL'de kabul etti, şartlar öne sürülerek,
Tatlı tatlı konuştular çocuk gibi gülüşerek.
Yenilgiye uğrayana şöyle ceza verilecek:
«Kaybeden yarışmacı üç gün başı açık gezecek.»

70 Aldı Sultan : «Ayıralım kullardan on iki atlı,
Bunlar bize ok vermekte yardım etsin hızlı hızlı.
Yarışma için ŞERMETTİN hakem olsun tecrübeli,
Yanılmadan doğru saysın vurulan tüm hayvanları.»

71 Şah buyurdu avcılara: «Tez dolaşın ormanları,
Araştırın avın en yoğun olduğu bölgeleri.»
Koştu kullar, vardı tepeden tırnağa silâhları,
İşte o gün böyle mutlu sona erdi şölenleri.

(Devamı var)

LAZ HİKÂYELERİ :

SİRKE VERGİSİ

Çev. : H. HİNKİLADZE

İstanbul'da Saray kilerinde, sirke küpleri bir kaza sonucu kırılıp sirkeler dökülmüş. Bu olay sonucu saray sirkesiz kalınca açığı kapamak için padişah, ferman çıkarıp halkın sırtına bir de «sirke vergisi» yüklemiş.

Vergi memurları salınıp Artvin'in Çhala köyündeki bir Laz vatandaştan vergi istenince Laz şaşırmış :

— Ne sirke vergisi ? ! Bana ne padişahın sirkesinden ? ! İstanbul nere ? Çhala nere ? diye diretmişse de tahsildarlar vergiyi almışlar.

Tepesi atan Laz doğru İstanbul'a gider, saray bahçesinde bir köpeği yakalıyarak dövmeye başlar. Köpeğin feryadını duyan padişah balkona koşar.

Laz'ı durmadan köpeği döverken görünce, bağırır :

— Ne istersin zavallı köpekten merhametsiz adam ? !

— Ne isterim ne demek? der Laz, tüm mısırlarımı Çhala'da ayılar yiyor bu burada yan gelmiş yatıyor !

— Bre cahil herif, Çhala'daki ayılar mısır tarlanı yiyor, diye İstanbul'daki köpeğin ne günâhı var? ! diye öfkeyle bağırınca, Laz taşı gediğine koyar :

— Ya senin İstanbul'daki sirken ziyan oldu diye Çhala'daki Laz'ın ne günahı var, ondan ne vergi alırsın ? !

Verilecek cevap bulamıyan padişah :

— Köpeği rahat bırak, verginizi kaldırdım, der ve içeri çekilir.

PADİŞAH İLE LAZ

Çev. : H. HİNKİLADZE

Ülkenin birinde cimri mi cimri, bir padişahı varmış. O kadar ki ömründe bir kez bile hazinesinden bir fakire tek bir altın vermemiş. Birgün padişahın canı sıkılmış, eğlence olsun diye aklına bir oyun gelmiş, tellâllar çıkararak halka ;

— Her kim bana bugüne kadar hiç işitilmemiş üç yalan uydurup söylerse onu hazinemin altınları ile zengin edeceğim, demiş.

Ödül çekici olmakla birlikte kimse cesaret edip padişahın huzuruna çıkmamış.

Bir süre sonra padişahın ilânı yoksul bir Laz'ın kulağına ulaşmış. Laz düşünmüş, taşınmış ve nihayet padişaha ;

— Bana üç gün mühlet ver, sana birer gün ara ile üç yalan söyliyeyim diye haber göndermiş. Padişah bunu kabul edip Laz'ın bu aptalca cesaretine gülerek, keyifli keyifli ;

— Bu adam duyulmadık yalan söyleyemeyecek, deyip zevklenirmiş. Ama arada bir gönlü kararıp ;

— Yahu uydurur, söylerse, diye endişelenirmiş. Sonunda vezirlerini huzuruna çağırtıp ;

— Bugüne kadar söylenmiş bütün yalanları derleyip acele bana bildirin, diye emir vermiş. Vezirler bütün duyulmuş, anlatılmış yalanları derleyip padişaha iletmişler. Aradan üç gün geçince Laz saray kapısına varmış, çarıkları çıkarıp eline aldıktan sonra huzura çıkmış. Padişah ;

— Göster marifetini bakalım, ne yalanlar getirdin, deyince Laz;

— Babamın, sağlığında iki küçük tarlası vardı. Birine her yıl ekin eker bir ülkenin nüfusuna yetecek kadar mahsul alırdı, deyip kesmiş. Padişah etrafına bakınıp vezirlere ;

— Bugüne kadar bu yalanı işittiniz mi ? diye sormuş.

— Hayır padişahım, diye cevap vermişler vezirler.

Laz çarıklarını kapıda giyip gitmiş. Ertesi gün yine gelmiş tam söze başlıyacağı sırada padişah vezirlerine;

— Aman dikkat eddin, bayatlamış yalanları bize dinletip yutturmasın, diye sıkı sıkıya tembihatta bulunmuş. Laz ;

— Öteki tarlaya da babam her yıl yumurta ekerdi, topraktan o kadar çok tavuk biterdi ki memlekete sığmaz zor durumda kalırdık, demiş. Padişah yine etrafına bakınıp, vezirlerine ;

— Böyle bir yalan işitilmiş midir, diye sormuş, buna da ;

— Hayır Padişahımız, cevabını alınca Laz'ın içi rahatlamış kapıyı çekip dışarıda çarıklarını giymekle meşgulken, padişahın yalanları hakkındaki düşüncelerini öğrenmek için kulak kabartmış. Padişah ;

Görüyormusunuz vezirler, hazinem boşalma tehlikesi içinde. Bunu önlemek için bir çare aklınıza elmiyorsa hiç değilse yarınki üçüncü yalanı için Laza ; «Biz bunu evvelden işitmiştik, senin uydurman değil» deyin ve hazinemizi bu şekilde kurtaralım, diye tembihatta bulunmuş. Bunu işiten Laz çekip gitmiş. Hilekâr padişah ogece rahat uyumuş. Ertesi günü Laz huzura gelerek; söze başlıyacağı sırada Padişah ;

— Hadi bakalım Lazoğlu, işitilmedik ve hakikatla ilgisi olmayan yalanını söyle de zengin olup git, diye alaylı alaylı takılmış. Laz;

— Rahmetli Padişah babanızın düşmanları çoktu, onlarla sık sık savaşır hazineyi masrafa sokardı. Böyle zamanlarda, çok zengin olan babam boşalan hazineye yardım için babanıza ödünç altın verirdi. Rahmetlik padişah babanız ölürken babama bin kese altın borçlu gitti. Deyip yalanını tamamladığında Padişah Vevirlere göz ederek ;

— Böyle bir yalanı duydunuz mu, böyle bir mesele vuku buldu mu geçmişte? diye sormuş. Vezirler hep bir ağızdan;

— Padişahım bunu sarayda çok işittik, bu adamın uydurması değildir, deyince padişah Laz'a;

— Gördün ya bu anlattığın yalan değil, önceden beri bilinen meseledir, bahsı kaybettin, deyince Laz ;

— Madedm bu anlattığım önceden beri biliniyor ve yalan dedğil, o halde babanızın mirascısı olarak bin kese altın borcunuzu verin, pederinizi ahirette kul borcundan kurtarın, demiş. Padişah bu lâf üzerine bir süre tahtında donmuş kalmış, Laz'a verilecek cevap bulamayınca çaresiz hazinedarına ;

— Bu adama bin kese altın verin, bunu haketti, diye emir vermiş.

Laz kazandığı altınlarla hem kendi karnını doyurmuş ve hem de yoksulları doyurmuş ..

ŞEYTANIN DÜĞÜMÜ

Çev. : Meral D. KAHİDZE

Bir zamanlar çok zengin bir ağa vardı. Bu ağa ne kadar zengin idiyse okadar da cimriydi. Evlendikleri günden beri karısına bir entari, çocuklarına, en ucuzundan bir oyuncak bile almamıştı. Hizmetçilere, çobanlara ölmiyecekleri kadar para öder, onları boğaz tokluğuna çalıştırırdı. Kendisi de en kötü giysiler giyer, günde bir öğün, en ucuzundan yemek yer, yarı aç yarı tok, soğan ekmekle ömür sürerdi. Tüm amacı servetine servet katmak, daha zengin olmaktı..

Bir gün bu cimri ağa ormana, avlanmaya çıkmıştı. Pusu kurmuş tavşan gözetliyordu. Birden bire, dişleri arasında şeytan, bir kurt çıktı karşısına. Cimri şaşırmıştı. O zamana deiğn hiç şeytan görmemişti ama, çatal kuyruğu, çirkin boynuzları, sivri tırnakları iile kurtun ağzındaki basbayağı bir şeytandı.

Küçük şeytan şaşkın, umutsuz, her an yutulacağı korkusu ile gözyaşı döküyordu. Siyah tırnakları ile havayı tırmalıyor, kurtulması için ağaya adeta gözleri ile yalvarıyordu Oysa kurt gayet mutlu, gözleri vahşi bir sevinçle parlıyordu Binde bir ele geçen böyle bir avı, bir an önce uygun bir yer bulup yutmak için sabırsızlanıyor, ağzından salyalar döküyordu.

Şeytanın perişan haline dayanamıyan ağa, tüfeğini kurta doğrultarak ateşledi. Silâh sesinden şaşkına dönen kurt, şeytanı yere atarak ormanın derinliklerinde gözden kayboldu.

— Hayatımı kurtardın, haydi ailemin yanına gidelim, seni ödüllendireceklerdir, dedi.

Cimri gitmek istemedi, ama küçük şeytan öylesine yapışmış yalvarıyordu ki, dayanamıyarak davetini kabul etmek zorunda kaldı.

Küçük şeytan Cimrinin elinden tutmuş onu uçurumlardan uçurumlara, kayalardan kayalara uçurarak götürüyordu. Cimri, şeytana uyduğuna bin pişman olmuştu, ama artık iş işten geçmişti. Bu kuş uçmaz kervan geçmez kayalıklardan yürümek zorundaydı. Bunca yol geldikten sonra dönmeye olanak yoktu artık.

Bir ara yorulup oturduklarında, küçük şeytan konuşmağa başladı :

— Dinle beni Cimri Ağa, dedi, ailem çok zengindir. Babamın servetinin sınırı yoktur. Beni kurtardığın için, sana altın, gümüş, elmas yakut gibi değerli şeyler vereceklerdir. Ama sen sakın onları kabul etme. Onlardan sadece malını geri vermelerini söyle. Ne verirlerse versinler sen: «Malımı verin, benim malımı verin» diye karşılık verecek sin, dedi.

Cim şaşırarak sordu :

— Malımı mı? Ne malı? Ne demek istiyorsun? Benim onlarda ne malım varmış ki malımı verin diyecekmişim?..

— Sen karışma, dedi küçük şeytan, dediğimi yap gerisine karış ma. Her şeyi sonra öğrenirsin ?.

Küçük şeytanla Cimri kalkıp yürüdüler. Bir zaman sonra derin, karanlık bir mağaranın önüne geldiler. Mağaradan kükürt kokuları geliyordu.

Şeytan adama :

— Beni takip et, sakın korkma, diyerek mağaranın derinlikle ne doğru yürüdü.. Cimri küçük şeytanı düşe kalka, eli ayağı titriyerek izliyordu. Bir süre daha yürüdükten sonra ansıızn gözlerini kırmızı bir ışık kamaştırdı. Yavaş yavaş gözlerini aralıyarak mağaranın duvarlarında kızıl lekeler, tuhaf tuhaf görüntüler gördü. Mağaranın içi şeytan doluydu! Bunlar o denli çirkindiler ki, en iyisi anlatmıyalım, çün kü onlar anlatılamazlar.

Küçük şeytan, büyük şeytanlara, Cimri Ağanın kendisini kurtun ağzından nasıl kurtardığını anlattı. Şeytanlar çok sevindiler. Cim rinin etrafında oynadılar, dansettiler, zıplayıp sıçradılar. Sonra Cim rinin elinden tutarak bir delikten geçirip bitişikteki mağaraya götür düler. Bitişik mağaraya giren Cimri, orada bulunan kıymetli taşlar, altın, gümüş paraları görünce şaşkına döndü. Koca bir mağaranın içi elmaslar, yakutlar, pırlantalar, inciler, altın ve gümüşle dolup ta şıyordu. Hazineden gelen rengârenk ışıklar Cimrinin gözlerini kamaştırıyordu.

Yaşlı bir şeytan mağaradaki mücevherleri göstererek :

— Bunlardan istediğin kadar alabilirsin, dedi.

Bu sözü duyan Cimrinin gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Mücevher lerin içinde yuvarlanmak, elmaslar, incirler, altınların içine başını sokmak istiyordu. Cimriyi şaşkınlık içinde gören küçük şeytan, he men kolundan çekti. Ona yoldaki öğüdünü hatırlatmak istiyordu.

— Al, istediğini istediğin kadar al! diye tekrarladı büyük şeytan.

Cimri ne yapacağını şaşırmıştı.. Bu çil çil altınları, gümüşleri, mücevherleri mi alsındı, yokksa küçük şeytanın «Sakın mücevher leri almıyasın, onlardan malınnı iste» diye verdiği öğüdü mü tutsun-du? Bir türlü karar veremiyordu. Bazan ayakları didbinde parıl parıl parlayan hazinelere, bazan karşısında kaşgöz eden küçük şeytana bakıyordu.

Halâ bir karara varamıyan Cimri'ye canı sıkılan büyük şeytan:

— Ne duruyorsun öyle şaşkın şaşkın? Bir şey söylesene! Yoksa başka bir dileğin mi var? Ne istiyorsan çekinmeden söyle. Ne dilersen vereceğim. Düşünme artık kararını ver, diye söylendid.

Bunun üzerine Cimri tüm gücünü toplayarak mırıldandı :

— Bana malımı verin, başka bir şey istemiyorum!.

Cimrinin bu sözü şeytanları ürküttü, tümü titredi birden bire. Hepsi birden çığlık kopardılar. Bağırıp çağırıyorlar, ortalığı toza du mana katıyorlardı. Ama çaresi yoktu bağırıp çağırman:n, madedm ki «Ne dilersen vereceğiz» dedmişlerdi, vereceklerdi. Yapılacak başka bir şey kalmıyordu, sözlerini tutmak zorundaydılar.

Şeytanların başı Cimri Ağaya arkasından yanaşarak, ense kö küne şiddetli bir yumruk indirdi. Ensesine yumruk yiyen Cimrinin başı döndü, sendeledi ve acı ile bağırdı. Ağzını açıp bağırması ile ağzından bir şeyin fırlayıp yere düştüğü görüldü. Cimrinin ağzından düşen: ilmekti Küçücük kırmızı bir ilmek. Cimri dilinin altında bir ilmek taşıdığına çok şaşırmıştı. Yaşlı şeytan, derin bir nefes alarak yerden, parıldayan ilmeği aldı.

Cimri :

— Nerden çıktı builmek? diye sordu şaşkınca.

— Bu «ŞEYTAN DÜĞÜMÜ» dür, dedi yaşlı şeytan ve devam etti : Tüm cimriler böyle bir ilmek taşırlar. Biz onları bu ilmek saye sinde istediğimiz gibi yönetiyoruz. Yemez, içmez, yedirmez, içirmezler. Ve artırdıklarını, kenddi kasalarına giriyor sanıyorlar. Halbuki artırdıkları mal mülk bizim mağaraya akıyor. Şimdi her şeyi anladın mı? Çekil git artık, dedi.

İhtiyar şeytan sözünü bitirir bitirmez, Cimri kendisini ormanda, kurt'un şeytanı ağzına aldığı yerde, pusuda buldu. Şaşkınlık içindeydi.

Böyle bir olaydan sonra avlanmak istemedi. Hemen toparlandı ve eve döndü. Eve gelip ev halkını eskiler içinde, kırk yamalı elbiselerle görünce çok utandı. Bunca varlık onun iken çoluğu, çocu ğu bu halde görünce yerin dibine geçiyordu. Onları açlık, yokluk içinde yaşattığı için kendisine lânet ediyordu. Bu fena duruma bir son vermek için, hemen harekete geçti. Şehire koştu ev halkına üçer kat giysiler aldı. Durmadan eve eşya taşıyor, çocuklara oyuncaklar alıyordu. Bir kaç gün içinde o denli yiyecek, ve eşya alınmış tı ki, evdekiler neyi nereye koyacaklarını şaşırmışlardı.

Herkes mutlu, sevinçli, eskiinn cimrisi, şimdilerin cömert adamı ağa ise hepsinden mutluydu.

Böylece hiçbir iyiliğin yıtmiyeceğini öğrenmiş oluyoruz. Acımanın yararını öğreniyoruz. Bu cimri Ağa, şeytan bile olsa acımayıp, ona iyilik etmeseydi cimrilikten kurtulamıyacaktı.

Cimri artık parasını şeytanların servetini artırmak için değil, kendi çoluğu çocuğu ve yöresindeki insanların mutluluğu için harcıyordu.

GÜRCÜ ATASÖZLERİ

Derleyen : **Zurab Tçumburidze**

Çeviren **Hayri Hinkiladze**

Lâf başka marifet başka.
İnsan ömrü üç günlüktür : Doğduğu, evlendiği ve öldüğü günler.
İnsan bazen ekmeğin de adını unutur.
Ananeyi öldürmek, soyunu öldürmekten kötüdür.
İnsanoğlu öğrencidir, hayat öğretmen .
Hadi dön değirmenim, varlığın bu kadarına da razı ol.
Hasta sıhhate kavuşunca tabibten nefret eder.
Hastalığa pes dersen, tepene biner.
Kötü adamın övgüsünü yap, kendidsinden sakın.
Kötü komşundan ateş dahi isteme.
Kötü komşu ateşi dahı servetten sayar.
Sır saklamasını bilmiyen hırsızdan daha adidir.
Ağa'nın ziyaretini hayra yorma.
On yalan söyliyenin bir doğrusuna inanan çıkmadı.
Bin düşman, saygısız bir dosttan iyidir.
On defa ölç bir defa biç.
Toprağa, sahibin kim diye sormuşlar; üzerimde calışan dedmiş.
Emaneti kurt bile yememiş.
İyiliğin dili yoktur ama konuşur.
Toprak bile emaneti saklamayı bilir.
Lâf işten uzun olmamalı,
Cehalete merhamet yaraşmaz.
Hiçbirşey kibarlık kadar ucuza mal olup, onun kadar yüksek değer taşımaz.
Bilmiyenin anası güler, çok bilenin anası ağlar.
Kolay bulunan kolay kaybedilir
Develer döğüşür yavrular ezilir.
Yakındaki komşu uzaktaki akrabadan iyidir.
Pamuğun bile ayağa batacağından kork.
Ağa ata binmeyi beceremez, kabahati kölede bulur.

Korkulu yaşamaktan, döğüşüp yaşamak daha iyidir.
Küheylanlar ölünce meydan eşeklere kalırmış.
Tanrım şansımı aç, çöplükte oturmağa razıyım.
Sık sık dehlemek öküzün yönünü şaşırtır.
Ambar, olur da yıkılırım demiş, Toprak; korkma temelinde ben varım demiş.
Körün gözleri parmaklarındadır.
İyiliği sadece kendisine olan adam, kötüdür.
Doğru adamın «Öyle sanıyorum» demesi, yalancının «gözümle gördüm» demesinden daha makbuldur.
Doğru lâfı, doğru anlayan kulağın duyması lâzımdır.
Bir şeyi görmek, onu duymuş olmaktan daha iyidir.
Çalışkan adamın en büyük cezası, işsizliktir.
Hakikatla mücadeleye kalkanın takatı çabuk kesilir.
Gaspetmek kolay, ikram etmek ise mertlik gerektirir.
Dışarıdan sızan suyu kurutmak kolay ,içeride kaynıyan su ocağı söndürür.
Gurbet görmüş adam sağlam olur.
Düşüncesiz lâf söylemekten, çakal gibi ulumak daha iyidir.
Dolu tüfekten bir kişi, boş tüfekten iki kişi korkar.
Komşu karısına el uzatma, oda ailenden sayılır.
Kaçanın yolu birdir, takib edenin yüzdür.
Karşı tarafla mücadeleye kaikarsan, beri yakanın senin olduğu kabul edilir.
Yılan gömlek değiştirir ama, yılanlığını değiştirmez.
Yılanın alacası dıştandır, insanınki içten.
Yılan; ben sokmaktan anlamazdım, insanoğlu öğretti demiş.
Öğren; ister ahırette yarasın, ister dünyada.
Namert bir dosttan, mert bir düşman daha makbuldur.
Kötü söz kurşun gibidir.
Yürekli adam kötü alışkanlıklarını çabuk terkeder.
Yürekli düşmanından değil, korkak düşmanından kork.
Gönül'ün gitmediği yere ayakda gitmez.
Ağız kalbin tercümanıdır.
Kalbin hissettiğini dil söylermiş.
Alçaklar erişemez, yüksekler eğilmez.
Evlât yetiştirirken eğildim, büyütünce yüceldim.

Dert veren kudret, dert gidermeğe de muktedirdir.
Alışık olmayanı alıştırma, tiryakiyi mahrum etme.
Ananın ağzı beddua etse, memeleri dua edermiş.
Ana sabrının kudreti ölçülemez.
Kimin karısı olursa olsun, ana anadır.
Ana—baba evlât için, evlât kendi başı için.
Dilin dünyayı kemirdiği kadar kılıç kemirmemiştir.
Birgünlük yola üçgünlük azıkla çık.
Birgünlük azığı ha sırtında taşımışsın ha karnında.
Bir kulağının adı «duy» diğerinin ki «tüy» olmalı
Bir defa «var» bin defa «vardı» dan iyidir.
Kırılan kalbi onarmak güç olur.
Aynı çiçekten arı bal çıkarır, yılan zehir.
Şüphenin gözü çoktur.
İnsanoğlu «ah aklım, neredeydin» diye dert yanmış, Akıl; «adam olsaydın da —beni kullanmasını bilseydin» demiş.
İnsan nerede mahcup olursa mezarı oradadır.
Konuşmak dili ağrıtır, konuşmamak kalbi.
Yaz kışın hizmetçisidir.
Bazen dert de kurtarıcı olurmuş
Bazı hakikatler şakacıktan söylenir.
Asalet pazarda alınıp satılmaz.
Denizler yoğurt olsa, şanssızlar kaşık bulamaz.
İtibarın kırılacağına, başın kırılsın daha iyi.
Ser ver, sözünden dönme.
Yerinde kullanılan zehir bile şifa olur.
Dili geveze olan kafa, daima şiş durur.
Şakanın usulü olmalı, boğuşmayı ayılar da bilir.
Birlik kaleden sağlamdır.
Baştan başlanmıyanın son gelmez.
Göz görmekle, kalp hissetmekle doymaz.
Göz hayal kadar uzağı göremez.
Vücut ağrısını kalp hisseder, kalp ağrısını hiçbirşey hissedemez.
Oturana mıymıntı, dolaşana sürüntü derler.
Sevmediğin adamda kusur bulmak çok kolay olur.
Keşke düşmanım kaçmak istesin, ona altundan köprü gösteririm.
Beceriksiz avcı evcil hayvandan intikam alırmış.

Küçük doğmasaydı büyük olmazdı.

Nasihat çiçektir, neticesi ise bal.

Keçi bir ağacın altında bile karnımı doyurabilirim, ama maksadım çobanı yormak demiş.

Yürü, yetişen bulunur, kendini yalnız hissetme.

İmeretliye; en ağır şey ne diye sormuşlar, o, boş mide diye cevap vermiş.

Ölçülü konuş, söylediğin söz yüzünü kızartmasın.

Nezaket kişiyi düşürmez, kaldırır.

İyi konuşana iyi dinliyen gerek.

Soyluluk kişiye babadan geçmemeli, kendi kazanmalıdır.

ŞİİRLER

საქართველო

ყველას პირში, ყველას სულში,
შენ გაქებენ მსოფლიოში.
ჭიკჭიკობენ ბულბულებიც,
ძლვის ხეების ფოთლებში.
    მზე ამოდის თბილისიდან,
    კულცური პანცავს ქვეყანაში.
    დავხუნავდე ყვავილებსა,
    საქართველოს ბუნებაში.
დავჯდებოდე შავზღვის პირში,
ავხედავდე იმ ლურჯ ცაში.
დევნახავდე თამარ მეფეს,
და შოთა რუსთაველს მზეში.
    ერთ წუთ გევიარდე თბილისში,
    მის გასწორებულ ქუჩებში.
    ხილის ხეებს ვუყურებდე,
    შემოდგომის მინდორებში.
დევსწავლიდე ფერხულობას,
ვიქნებოდე სიმღერებში.
დავასწავლი თელ ქართველებს,
რომ მცხოვრობენ სხვა ქვეყნებში.
    ვიმუშავოთ ხელი-ხელში,
    გავამცხადოთ ჩვენ ლექსებში.
    ცკბილ ქართული სიმღერებში,
    ვიქნებოდეთ სამშობლოში.

მ.უ. გამრმიძე

(ვარდობის თვე 1977)

სასიყვარულო ლექსები

სოფლიდან ჩამოსული,
ევლე შიშა-ფიცარი.
რას იძახით ბიჭებო,
დაგაყარეთ ნაცარი.
ჩვენი სოფლის ბიჭები,
დუნახველი არიან.
რომ ერთი გოგო მოვა,
ჩახვევლილი არიან.
გოგვებმა არმოგიწონეს,
ნუ უყურავთ ბიჭებო.
სწორ სიმღერა არიცვით,
ნუ იყვირავთ ბიჭებო.
ეარე ბიჭო ეარე,
ის ადგილი ღელეა.
რაცხომ ისე მიყურავ,
ვერ მიცანე თუ მეა.
შენთვინ ქამარი ევლე,
წელი მოგიჭირონა.
იმ გოგოს თუ უყურე,
თავი გეგიჩირონა.
გალე კარი დევნახო,
კარში სიცივეა თუ.
გოამ იმას უყურავ,
ჩემზე ლამაზია თუ.

ჭ.უ. ხანდაძე.
(ღვინობის თვე 1977)

YEMEKLER

Çev. : Ş. TERDADZE

MISIRUNU PASTASI TAZE PEYNİRLE (SİMİNDİS PKVİLİS PAPA İMERULİ KVELİT)

Malzeme : 150 gr. taze sarı mısır unu
50 gr taze peynir (yağlı)
5 gr. tuz
200—250 gr. su

Yapılışı :

Tuz ilâveli kaynamış suya elenmiş taze sarı mısırununu yavaş, yavaş dökün ve birelinizle de karıştırınız ki un topaç, olmasın ve tencerenin dibine yapışmasın. Normal kaynadıktan ve pasta çok sertleşmeden ateşten indirin. Islak kepçe ile servis tabağına koyun ve üstüne ince, ince kesilmiş taze peynir ilâve ediniz.

PİLEKTE KIZARTILMIŞ PİLİÇ (KETSEŞUA ŞEMTSVARİ TSİTSİLA NİORTSKLİT)

Malzeme : 300 gramlık piliç
10 gr. tereyağı
10 gr. sarımsak
5 gr. tuz

Yapılışı :

İyice temizlenmiş piliç'in ayaklarını karın boşluğunun içine koyun, daha sonra göğsü alta gelecek şekilde bir masanın üstüne koyun ve ağır bir cismi üstüne koyarak düz hale getirin. Düz yuvarlak hale geldikten sonra üstüne tuz ekin. İyice kızdırılmış pileğin içine koyun ve diğer kızdırılmış pileği onun üstüne gelecek şekilde örtün. Pileklerin içine konulmuş ve pişmiş piliç'i yanan ateşin üstüne koyun ve kızarmağa başlayınca üzerine arasıra tereyağı sürün. Piliç kızarırken siz havanda sarımsak dövün. İnce döğülmüş sarım sağa ince tuz ilâve ediniz ve daha sonra kaynatılmış ve tekrar soğutulmuş sudan bir miktar sarımsağa ilâve ediniz. Bunu ince sos haline gelinceye kadar karıştırınız.

Piliç olduktan sonra onu on parça olacak şekilde kesiniz. Parçaları derin bir tabağa koyunuz ve üstüne yaptığınız sarımsak sosunu her tarafına bulaşacak şekilde yavaşça dökünüz. Aynı derin tabakla servis yapınız.

NOT : Aynı malzemelerle tavuk ve hindi de yapılabilir.

Afiyet olsun

SPOR

GÜRCÜ BASKETBOLCULARIN BAŞARISI

Gürcü basketbolcuları Sovyetler Birliği şampiyonasında bronz madalya aldılar. 1967 yılında Sovyetler Birliği şampiyonasında 2 nci liğe yükselen basketbolcular 1972 yılında ise lige yükselmişlerdi.

JUDO'DA 4 ALTIN MADALYA

Avrupa Judo Birinciliği bu yıl B. Almanyanın Ludvighafen şehrinde yapılmış ve Sovyetler Birliği 10 ncu kez şampiyon olmuştur. Şampiyonaya katılan Gürcü Judocular 4 altın madalya kazanmışlardır. Bunlar: İki defa Avrupa şampiyonu olmuş ve bu yılki şampiyonada gümüş madalya da kazanmış olan Cibilo Nijaradze (ağır siklet), geçen yılki Avrupa şampiyonu Temur Khubuluri (ağır siklet), dünya şampiyonalarında pek çok ödül almış olan Diğar Khabulioni (aşağı orta siklet) ve Amiran Obgaidze (aşağı siklet) idiler. Bunlardan başka şampiyonada 3 gürcü Judocu daha vardı. Bunlar: Olimpiyatlar şampiyonu Şota Çoçoşvili (bu şampiyonada bronz madalya aldı), olimpiyat, dünya ve Avrupa şampiyonalarında madalyalar almış Ramaz Kharşilâdze (aşağı siklet) ve dünya şampiyonu Oleg Zurabiani idiler.

SATRANÇTA BAŞARI

16 yaşındaki Maia Çiburdanidze, dünya kadınlar arası satranç şampiyonasının 4 ncü final maçında Gürcü rakibi büyük usta Nona Aleksandria'yı yenerek yarı finale yükseldi. 4 yıl önce yapılan dünya şampiyonasına katılan Maia'ya, başarılarından dolayı, Yugoslavyalı S. Glıgoriç ona kadınlar «Fişeri» adını vermişti.

İRİNE GABAŞVİLİ ÜÇÜNCÜ OLDU

Bulgaristan Sovyetler Birliği arasında Tbilisi'de yapılan, kadınlar arası (17 yaşından küçük) sanatsal jimnastik oyunlarında, Gürcü İrine Gabaşvili üçüncü olmuştur.

F U T B O L

Sovyetler Birliği'ni U.E.F.A. kupasında Gürcüstan'ın Dinamo Tbilisi futbol takımı temsil etmektedir.

1. Tur karşılaşmalarında Dinamo Tbilisi takımı İtalya Futbol liglerinin ve Avrupa kupa turnuvalarının güçlü ekibi İNTER takımıyla karşılaşmış, 0—0, 1—1 lik sonuçlarla güçlü rakibini elemiş ve 2. tura yükselme başarısını göstermiştir.

2. Turda Danimarka'nın Kopenhagen takımıyla karşılaşmış ve üstün bir oyundan sonra 4—0 lık farklı bir galibiyet elde ederek dövanş için avantajlı duruma geçmiştir.

T E N İ S

Elerdaşvili'nin başarısı :

32. İstanbul Uluslararası tenis turnuvasında tek erkeklerin seçmeleri yapılmıştır. TED kortlarında yapılan karşılaşmalarda tüm rakiplerini yenen Gürcü tenis sporunun altın raketi Elerdaşvili yarı finalistler arasına girmeyi başarmıştır.

Günün ilk tek erkekler çeyrek final maçında genç Gürcü raketi Elerdaşvili için başarıya ulaşmak zor olmadı. Elerdaşvili karşısında son derece güçsüz kalan ve o ölçüde kalitesiz geçen savaşımda Amerika'lı tenisçi Murphy, maç boyunca sadece, daha fazla ezilme mek için oynamıştır.

Karşılaşmayı 6/2, 6/3 kazanan Elerdaşvili yarıfinale yükselmiştir.

G Ü R E Ş

Sofya'da yapılan 8. Dünya Üniversite Oyunlarında Sovyetler Birliği takımında yer alan Gürcü güreşçileri üstün başarı elde ederek en çok altın madalya alan takım düzeyine yükselmişlerdir.

Bu karşılaşmalarda Sovyet Güreş takımında yer alan Gürcü güreşçileri ve aldıkları dereceler şunlardır :

1 — Blaguidze 52 kiloda birinci.

2 — Abhaza 82 kiloda üçüncü

3 — Saladze 100 kiloda ikinci

4 — Maçuradze Ağırda ikinci .

HABERLER

GÜRCÜ FİLMLERİ YURT DIŞINDA BÜYÜK İLGİ GÖRÜYOR

Büyük Britanya film enstitüsünden bir temsilci 1976 yılının ilk baharında Gürcüstanı ziyaret etti ve orada televizyon ve uzun — kısa metrajlı filmleri seçti. Seçilen filmler 1976 yılının Ağustos ayın da Londrada gösterildi ve orada çok ilgi gördü. İngiliz basını Gürcü filmlerinden uzun, uzun sitayişle bahsetti.

İngiltereden sonra Amerikada da Gürcü filmlerine ilgi arttı. 1976 Aralık ayında 1977 Nisan ayına kadar Gürcü filmleri Amerika nın San — Fransisko şehrinde gösterildi ve çok ilgi çekti.

«Kartuli Pilmi» — (Görcü Filmi) müdürü ve rejisör Revaz Çkheidze ile rejisör Giorgi Şengelaia ABD nin Berkley üniversitesine davet edilmişler ve onlar Gürcü filmleri ile ilgili konferanslar vermişlerdir.

GÜRCÜ KÜLTÜRÜNÜN BAŞARILARI

«MTVARİS MOTATSEBA» (AY TUTULMASI) TİYATROSUNDA

Sovyetler Birliğinin ve dünyanın en meşhur tiyatrosu Bolşov (Büyük) tiyatrosunda, Sovyetler Birliği Halk sanatçısı ünvanına sahip, büyük Gürcü sanaatçısı Otar Taktakişvili'nin yeni operası «Mtvaris Motatseba» sahnelendi. Sanaatçı operasını büyük Gürcü yazarı Konstantin Gamsakhurdia'nın aynı adlı eserinden esinlenerek yazmıştır. Opera Moskovada sanatseverler tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Aynı tiyatroda bundan önce büyük Gürcü Kompozitörü Zakaria Paliaşvili'nin «Abesalumi da Eteri» operası sahnelenmişti.

GÜRCÜ DİLİ KÜRSÜSÜ AÇILIYOR

İtalyanın Venedik Üniversitesinde Gürcü dili ve edebiyatı kürsüsü açılıyor. Dr. Luici Magaroto'nun yönetimi altında açılacak olan kürsüye şimdiden pekçok talebe müracaat etmiştir. Dr. Luici, kürsünün hazırlık çalışmalarını yürütmek üzere başkent Tbilisi'ye gitmiş ve orada kendisine Gürcüstan İlimler Akademisi dil bölümü müdüresi bayan Ketevan Lomtalidze yardımcı olmuştur.

Dr. Luici : «Açtığımız kürsü, binlerce yıllık Gürcü edebiyatını ve dilini, İtalyanlara tanıtmak ve sevdirmek yolunda büyük faydası olacaktır» demektedir .

TBİLİSİ ÜNİVERSİTESİNDE SİMPOZİYUM

25 Mayıs 1977 tarihinde Tbilisi Üniversitesinde Gürcü sanaatı ile ilgili bir simpoziyum açıldı. Simpoziyuma pekçok yerli ve 280 yabancı ilim adamı katıldı. Birinci simpoziyum 1974 yılında Haziran ayındad kuzey İtalyanın Bergamo şehrinde açılmıştı. Simpoziyum-

da 150 den fazla ilim adamı, eski ve yeni Gürcü kültürü hakkında konuşma yapmıştır. Simpoziyum'un'un 6 bölümü vardı :

1 — Hıristıyanlık öncesi devrine ait Gürcü kültürü ve sanaatı, 2 — Orta çağdaki Gürcü mimarisi, 3 — Orta çağdaki Gürcü sanaatı ve heykeltraşlığı, 4 — Orta çağdaki tatbiki sanaatlar, 5 — Yeni ve Sovyet Gürcü sanatı, 6 — Kültürel eserlerin korunması ve restorasyonu. Sovyet Cumhuriyetleri, Doğu ve Batı Avrupa ülkeleri ve Amerikadan katılan ilim adamlarının yanında maalesef Türkiyeden hiçbir ilim adamı katılmamıştır.

GÜRCÜSTAN LEİPZİG FUARINDA 3 ALTIN MADALYA ALDI

13—20 Mart tarihleri arasında Doğu Almanyanın Leipzig şehrinde yapılan ve her yıl tekrarlanan, milletlerarası fuarına bu yıl dünyanın 60 ülkesi ile birlikte Gürcüstan özel bir pavyonla katılmıştır. Leipzig fuarında en büyük alan Gürcü pavyonuna tahsis edilmişti. Pavyonda 100 den fazla mamül teşhir edilmişti. Bunlar Gürcü firmalarının imal ettiği en son yeniliklerdi. Mamüllerden bazıları :

Traktöre monte edilen sulama cihazları, çay toplama makineleri, «Kometa» tipi deniz motorları, yüksek tansiyonu islah eden cıhazlar, Otomobil ve torna tesviye makineleri imal eden fabrikaların makineleri, metal kesen tezgâhlar .

Gürcü mimarlarının maketini yaptığı yeni yerleşme yerleri çok ilgi çekmişti. Doğu Alman basını, Gürcü pavyonu hakkında sık sık yazılar yayınlamıştı. Ziyaretçilerin çokluğu nedeniyle pavyonda çalışanlar devamlı faaliyet halinde idiler. 14 Mart günü Gürcüstan pavyonunda basın konferansı vardı ve konferansa 150 den fazla gazeteci katıldı. Gazeteciler Gürcü edebiyatı ve sanayi mamülleri hakkında pek çok sorular sormuşlar ve kendilerine gösterilen kısa metrajlı ve dökümanter filmleri seyretmişlerdir. 14 Mart günü pavyonunu Doğu Almanya Başbakanı Eric Hannecker ziyaret etmiş ve ziyaretçi defterine: «Burada büyük ilerlemelere tanık oldum» diye yazmıştır.

21 Martta fuar kapanmış ve madalyalar verilmişti. Gürcü pavyonu 3 altın madalya kazanmıştı. Birinci altın madalya, Gürcüstan Enerji ve İlmi Araştırma Enstitüsü yapısı, betonarme ısıtma ve hidrolik cıhazı için verilmişti. Bu cıhaz her türlü iklim şartlarında ve suda betonarme işlerinde kullanılıyor ve betonu katılaştırıyor. 2 nci altın madalyayı, Gürcüstan İlimler Akademisi Zooloji Enstitüsü ile Analitik el aletleri imal eden özel büronun işbirliği ile gerçekleştirilen «İonometrik—Kombinik zond» cıhazı kazanmıştır. Bu cıhaz suyu ion (atom) ve ve gazlara ayırıyor. 3 üncü altın madalyayı, Tbilisi Üniversitesi fiziksel ve tekniksel ilmi araştırma laboratuarında yapılmış, mayı gazları ayırma ve arıtma signalizatörü kazanmıştır.

ŞOTA RUSTAVELİ TİYATROSU ALMANYA'DA

22 Mart günü Ş. Rustaveli tiyatrosu Batı Almanyada temsiller vermek üzere Saarbrücken şehrine geldi. Ünlü Alman yazarı B. Brechtin Kafkasya tebeşir dairesi adlı oyununu başarıyla sahneye koyan ekip, Tbilisi ve Moskova başarılarından sonra B. Alman yaya davet edilmişler ve Saarbrücken ile Dusseldorf şehirlerinde temsiller vermişlerdir.

Başarılı temsilleri Alman televizyonu filme almış ve Almanya nın München, Frankfurt, Berlin, Hamburg gibi büyük şehirlerinden gelen tiyatro kritikerleri temsillerin Gürcüce olmasına rağmen çok beğenmişlerdir ve Alman basını temsillerden övgüyle bahsetmiştir. Temsillerin sonunda alkışlar bitmek bilmiyordu.

Saarbrücken şehrinin ileri gelenleri 22 Mart günü Gürcü tiyat ro ekibini karşılamak üzere Frankfurt hava alanına gelmişler ve onları çiçek ve Gürcüce dövizlerle karşılamışlardır. Dövizlerde Gür cüce olarak «Almanyaya hoş geldiniz» yazılı idi. Almanlar otobüsle şehre gelirken «Suliko» şarkısını Gürcüce söylüyorlardı ve Alman Televizyonu gelişi Televizyona alıyordu. «Brecht oyunu orta çağ Gürcüstanından esinlenerek yazmıştı ve oyun bugün Gürcü artistleri tarafından başarıyla temsil edilmektedir» diye yazmaktaydı «Die Welt» Gazetesi.

BASKÇA İLK GÜNLÜK GAZETE

40 yıllık Franko faşizminin yıkılmasından sonra Baskça ilk gün lük gazete Haziran ayının ilk haftasından itibaren yayınlanmağa başlanmıştır.

2,5 milyon Baskın yaşadığı İspanyanın kuzey doğusunda hal kın saadece % 6 sı Baskça konuşabilmektedir. Yılların ırkçı baskısı sonucu dillerini unutan Basklar, bugün İspanyada demokratik ilerlemeler kaydedilirken, kendi okullarını açmakta ve çocuklarına kendi ana dillerini öğretmektedirles.

1930 yıllarında İspanya Cumhuriyete kavuşunca Basklarda ba ğımsızlığına kavuşmuşlar fakat 1937 yılında faşist Franko Hitler Almanyasının yardımıyle genç Cumhuriyeti ezerek Baskların da bağımsızlığına son vermiş ve Bask dilini yasaklamıştı. Bask halkı yıllarca mücadele ederek «DEİA» isimli ilk günlük Gazetelerini çıkarmayı başarmışlardır.

Baskların zamanımızdan binlerce yıl önce İberia—Gürcüstandan İspanyaya göç ettikleri ve dillerinin Gürcü —Kafkas dillerine ak raba olduğu ilim adamlarınca açıklanmaktadır,— Dağlık bölgelerde korunabilen halk oyunlarının da Gürcü — Kafkas halk oyunlarına benzediğini gözlemciler açıklamaktadırlar.

CÜRCÜSTAN'DA PETROL ÜRETİMİ ARTIYOR

1930 yıllarında kurulan «SAKNAVTOBİ» — (GÜRCÜ PETROLÜ) tröstü, 1930—1937 yılları arasında 8 adet petrol ve tabii gaz kuyusu açmış ve bunlardan 1.360,4 ton petrol elde etmişti. Fakat 1974 yılında Doğu Gürcüstan'da Samgori'de bulunan yüksek kaliteli petrolun çok zengin olduğu ve doğuda Azerbeycan sınırına kadar uzandığı ortaya çıkmıştır. 1974 yılından itibaren burcdan her gece ve gündüz 55 bin ton petrol elde edilmektedir. Yapılan hesaplara göre 10 ncu 5 yıllıkplân süresince, aynı yerden yıllık üretimin milyonlarca tona ulaşacağı hesap edilmektedir.

Petrol boru hatları ile Batuma akıtılacaktır. Batumi'deki petrol rafinerilerinin tamamen bu petrolu işlemeğe başlıyacağı ve oraya akıtılan Bakü petrollerinin başka Cumhuriyetlere gönderileceği hesaplanmaktadır.

BAŞKENT TBİLİİSİ'NİN KARDEŞ ŞEHİRLERİ

Artan milletler arası münasebetler ve dostluklar halkları birbirine yaklaştırmaktadır. Halkların kardeşliğin en önemli kanıtı kardeş şehir ilân edilen şehirlerdir.

Başkent Tbilisi'nin kardeş şehirleri dizisine en son olarak Almanyanın Saarbrücken şehri eklenmiştir. Karşılıklı sanaat gösterileri sonucu, 1975 yılında devlet tiyatrosunun bulunduğu Saarbrücken'inn en önemli meydanına «TBİLİSİ MEYDANI» adı verildi. Plâkette, Gürcüce ve Almanca iki halkın dostluğu belirtilmektedir.

Tbilisi'nin kardeş şehirleri listesinde: LİUBLİANA (Yogoslavya), PALERMO (İtalya) ve İnsbrück (Avusturya) var. Kardeş şehirler arasında spor ve kültürel temaslar sık sık yapılmaktadır.

GÜRCÜ RADYOSU ELLİNCİ YILINDA

Gürcü radyosu yayına başlıyalı 50 yıl televizyon ise yayına başlıyalı 20 yıl geçmiştir. Gürcüstanda ilk radyo 1927 yılında kuruldu (Türkiyede 1932) ve ilk yayınına «Laparikops Tbilisi» diye başladı. Tbilisi radyosunda 3 program var, ve orada yaşıyan halkların yedi ayrı dilinde yayın yapmaktadır. Televizyon Gürcüstanda 1957 yılında kuruldu, (Türkiyede 1971), ve iki kanal üzerinden renkli yayın yapmaktadır. Yayınlar ülkenin en ücra köşelerine kadar ulaşmaktadır.

BİR BİLİM ADAMININ ÇALIŞMALARI

Almanya'nın Heidelberg kentinde oturan değerli hemşehrimiz Vahtangi Sudadze 15 Ekim — 6 Kasım tarihlerinde Türkiye'ye gelmiş, Marmaranın güneyinde Eskişehir, Adapazarı ve özellikle İnegöl köylerinde incelemeler yapmıştır. Düğün ve diğer Gürcü adet

lerini kamerayla filme almış. Şarkıları ve konuşmaları bantlara kaydetmiştir. Çalışmalarını belli bir düzene soktuktan sonra Avrupa ve Gürcüstan'da televizyonlarda gösterilecek, bilgin ve ilgililerin istifadelerine sunacaktır.

BİR DÜĞÜN

17 Eylül 1977 Cumartesi günü İnegöl'ün Hayriye köyünde Melek Ergün CİNÇARADZE ile Hüseyin Ceylân MALAKMADZE'nin düğünleri olmuştur. Düğünde eski Gürcü millî giysileri ile oyunlar oynanmış, türküler söylenmiş ve enstrümanlar çalınmıştır. Ayrıca kardeş Bursa Kafkas ekibi millî kıyafetleri ile gösteriler yapmışlardır. Kalabalık davetliler ve köylüler tarafından eski geleneklere göre icra edilen düğün hayranlıkla seyredilmiş ve alkışlanmıştır. Genç evlilere ömür boyu mutluluklar dileriz.

Hayriye köyü Folklor ekibi tarafından icra edilen başlıca oyunlar ve şarkılar :

1 — Kolsama.
2 — Kolsamas—Gadaktsevli
3 — Horomi.
4 — Horomis—Gadaktsevli.
5 — Karabağ.
6 — Tirinni Horerama.
7 — Riraşi Horida.
8 — Cilvelonanayda v.b.

1 — Lalebi.
2 — Çangala da Gogona.
3 — Mohevis Kalo.
4 — Gandagan.
5 — Suliko.
6 — Kalebis simğera.
7 — Dedoplis Simğera. v.b.

ANKARA VE İSTANBUL KAFKAS FOLKLOR EKİPLERİ İSTANBUL SPOR VE SERGİ SARAYINDA BİRLİKTE GÖSTERİ YAPMIŞLARDIR

29/Nisan/1977 Cuma günü akşamı, İstanbul Spor ve Sergi Sarayında, Ankara ve İstanbul Kafkas Floklor ekipleri müşterek gösterilerde bulunmuşlardır.

Geceyi, İstanbul Kuzey Kafkasyalılar Kültür ve Yardım Derneği organize etmiştir. Ankara Kuzey Kafkas Kültür Derneği Folklor ekibi de, müsafir ekip olarak gösterilere katılmıştır.

İstanbul Folklor ekibini Musa Ramazan, Ankara Folklor ekibini ise Elburuz Gaytioğlu hazırlamış ve yönetmişlerdir.

Gece de, çeşitli müzik ve oyun düzenlemeleri yapılmış, kalabalık bir seyirci tarafından ilgi takip edilmiştir.

İlgiyle ve zevkle seyredilen oyunlardan bazıları şunlardır :

1— Şınga	: Kız—erkek toplu oyun
2— Pınarbaşı	: Kız—erkek « «
3— Çoban	: Kız—erkek « «
4— Kızlar ağır dansı	: 10 kız tarafından oynanmıştır.
5— Dörtlü Çeçen	: 4 kız, 4 erkek tarafından oynanmıştır.
6— Kafe (Hanti, Zefako, Düztartuı)	: Bir kız, Bir erkek tarafından oynanmıştır. Kadın—Erkek ilişkisini dile getiren çok yaygın bir oyundur. Söz, müzik ve oyun olarak çok çeşitli örnekleri vardır.
7— Kılıç	: Erkekler tarafından oynanmıştır.
8— Kıskanç	: İki kız, iki erkek tarafından oynanmıştır.
9— Lezginka	: Bir kız, birerkek « «

Ayrıca, 5—12 yaşları arasındaki çocuklardan meydana gelen 18 kişilik minikler folklor ekibi, Kafe ve Lezginka oynayarak büyük bir ilgi ve takdir toplamışlardır.

Gece, büyük bir müzık ev oyun şöleni hâlinde devam etmiş, seyircilerin coşkun alkışları ile son bulmuştur.

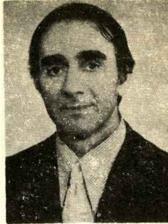
ARAMIZDAN AYRILANLAR

ASLAN İNAİŞVİLİ'Yİ YİTİRDİK

Batumi'deki müslüman Gürcü kardeşlerimiz çok büyük bir acı içindeler. Büyük ilim adamı Aslan naişvili'yi yitirdiler.

Keskin oğlu Aslan İnaişvili 1921 yılında Batumi'nin Kobuleti (Çürüksu) köyünde doğdu. 1938 yılında Batumi'deki 1 nolu Pedagoji Enstitüsünü bitirmiş ve 1945 yılında ise Tbilisi Üniversitesi Filoloji Fakültesini bitirmişti. 1958 yılından beri Gürcüstan İlimler Akademisi Batumi bölümü müdürüydü. Kendisi Gürcü tarihi, arkeoloji ve Gürcü folkloru hakkında pek çok kitap yazmıştı. Yazdığı ilmi eserlerin sayısı 30 u geçiyordu. Halkına pek çok eser verebilecek bir çağda, saadece 56 yaşında iken ölen Aslan İnaişvili, alçak gönüllü, arkadaşları arasında sevilen iyi bir insandı.

1970 ve 1975 yıllarında Gürcüstana yaptığım gezide, Batumi'de o eşsiz insanı tanımak fırsatını bulmuştum. Benim Türkiyeli Gürcü olduğumu öğrenince bana büyük ilgi göstermiş ve Batumi'de kaldığım müddetçe devamlı alakadar olmuştur. Ayrıca yazdığı kitapların bir kaçını bana imzalamıştı. Gürcü folkloru ile ilgili pek çok konuşmalarımız olmuş ve kendisi gelecekte daha çok eserler vermek arzusundaydı. O'nu tanıyanların kalbinde daima yaşayacaktır. Kederli ailesine başsağlığı dileriz.

Dr. Kemâl ERYILMAZ TSİTSİNADZE ÖLDÜ.

1924 yılında Balıkesir'in Armutalan köyünde Dünyaya geldi. İlk okulu köyde, orta eğitimi Balıkesir'de, yüksek öğrenimini Askerî Tıp okulunda okuyarak doktor oldu. İhtisasını operatör olarak tamamladı, zorunlu hizmetini bitirdikten sonra, Kanada'ya giderek oraya kısa zamanda intibak etti. Bir süre sonra da göğüs cerrahı olarak ihtisas yaptı. Sık sık yurda dönerek köyüne gelir ücretsiz, Balıkesir de de düşük ücretle muayene ederdi. İsabetli teşhisleri, sempatik görünüşü ile hastalara gösterdiği ilgiden dolayı muayenehanesi dolup dolup taşardı. Çok sevdiği köyü, akrabası ve hemşehrilerini görmek için geldiği 15—20 gün içinde aynı zamanda dertlilere şifa dağıtıp, öyle dönerdi Kanada'ya .

Lise'de okuduğu 1939—1940 yıllarında arkadaşları A. Ö. MELAŞVİLİ, Niyazi CENGİZ HOTOSŞVİLİ, Ethem ERDOGRUL LEPESŞVİLİ, Ekrem ÇETİN PAİDZE vb. ile birlikte Lâtin alfabesine dayalı Gürcü alfabesi oluşturmuşlar, aralarında yazışmalar yapmışlardır.

Dr. Kemâl aynı zamanda çok iyi folklorcu idi. Deli horon, basma, titrama, çanuri, goguri ve çerkezuli oyunları ile, soylerum yana yana, gelino gelino gibi Gürcü şarkılarını çok iyi biliyordu. Lise tahsili esnasında, pazar günleri, arkadaşları ile birlikte kırlara giderek oyunlar oynar, şarkılar söyleyerek eğlenirlerdi. İstanbulda tıp tahsili yaparken sık sık buluştuğu arkadaşı A. Ö. MELAŞVİLİ ile birlikte sokaklarda çok güzel olan sesiyle Gürcüce şarkılar terennüm ederdi. Aynı zamanda şairdi de 1970 yılında Türkiye'ye geldiği zaman, İzmir Enternasyonal Fuarına gitmiş, Gürcüstan Pavyonu'nu ziyaret etmişti. Pavyon'da on güzel Gürcü kızı her akşam defile yaparak ziyaretçilerin hayranlığını kazanıyorlardı. Dr. Pavyon görevlileri ve manken kızlarla tanışıp iyi bildiği Gürcücesi ile diya-

log kurmakta gecikmedi. Çok Yakışıklı bir genç olan Dr., okuduğu Gürcüce aşk şiirleri ile kızları kahkahadan kırıp geçirmişti.

Kanada'ya gittiği halde orada evlenmeyi düşünmemişti. Daima yurda dönüp bir Gürcü kızıile evlenmek umudu içindeydi.

Son yıllarda Gürcüstan'la irtibat kurmuş yazışmalara başlamış tı. Ana vatanı ziyaret etmeyi düşünüyordu. Son geldiği 1976 yılının Ramazan bayramında, artık kesin olarak yurda dönerek Balıkesir'de özel bir hastane açmayı kararlaştırmıştı. Fakat ömrü vefa etmemiş 1977 yılında kâlp yetersizliğinden hayata gözlerini yummuştur. Tanrıdan rahmet dileriz.

Selâhattin KAYA PUTKARADZE ÖLDÜ

İş adamlarından Mehmet KAYA PUTKARADZE'nin oğlu ve genç işadamı, Bursaspor Kulübü eski başkanlarından Selâhattin KAYA geçirdiği feci bir trafik kazasından kurtulamıyarak merhum olmuştur. Değerli hemşehrimiz 1936 yılında İnegöl'ün tüfekçikonak köyün de dünyaya gelmiştir. Selâhattin KAYA Gürcüstan'dan gelen seçkin konuklarını Gürcü'lere yakışır konukseverlikle ağırlar ve yakınlık gösterirdi. Tanrıdan rahmet dileriz.

ARAMIZA KATILANLAR

I— Bagrat L. Navtişvili : 1974 yılında Urfa'nın Suruç kasaba sında dünyaya geldi.

II— Gulisa L. Navtişvili : 1975 yılında dünyaya geldi.

III— Elguce D. Putkaradze : Gemlik — Umurbey'de 1974 yılında doğdu.

IV— Arsena S. Putkaradze : 1977 yılında Bursa'da doğdu.

Dergimiz yavrulara uzun ömür, analı-babalı ve sağlıklı büyümelerini diler.

DERNEĞİMİZDEN TEMİN EDEBİLECEĞİNİZ KİTAPLAR

ESERİN ADI :	YAZARI :	FİYATI :
G Ü R C Ü S T A N Tariih, Edebiyat, Folklor	Ahmet Ö. MELAŞVİLİ	20 İsveç Kronu
E L G U C A Roman	A. Kazbegi	15 İsveç Kronu
SÖNMEYEN OCAK Roman	Y Pağava	5 İsveç Kronu
ÇVENEBURİ Kafkasoloji Dergisi	İsveç Gürcü Kültür Derneği	5 İsveç Kronu
Gürcüce — Türkçe Türkçe — Gürcüce Kısa Sözlük	V. Cangidze S. Cikia	5 İsveç Kronu
Gürcüce — İngilizce İngilizce — Gürcüce 40.000 Kelimelik Sözlük	Tamar ve İsidore Gvarcaladze	8 İsveç Kronu
DEDA ENA Gürcü Alfabesi	N. Gotsvadze Ek. Gurcanidze	5 İsveç Kronu

GÜRCÜSTAN İLE İLGİLİ YAYINLAR

ESERİN ADI :	Y A Z A R I	Fiyatı	İsteme Adresi
G Ü R C Ü S T A N Tarih, Edebiyat, Folklor	A. Ö. Melaşvili	20 TL.	P. K. 199 Bursa
ELGUCA Roman	A. Kazbegi	12.5 TL.	P. K. 199 Bursa
GÜNEŞİ GÖRÜYORUM Roman	N. Dumbadze	10 TL.	E Yayınları İstanbul
ALİ ile NİNO Roman	Kurban Sait	25 TL.	Hürriyet Yayınları İstanbul
ÇVENEBURİ Kafkasoloji Dergisi	İsveç Gürcü Kültür Derneği	20 TL.	Georgiska Kulturföreningen Fack 187 147 00 Tuma - İSVEÇ
Gürcüce — Türkçe Türkçe — Gürcüce Kısa Sözlük	V. Cangidze S. Cikia	20 TL.	Georgiska Kulturföreningen Fack 187 147 00 Tuma - İSVEÇ
Gürcüce — İngilizce İngilizce — Gürcüce 40.000 Kelimelik Sözlük	Tamar ve İsidore Gvarcaladze	30 TL.	Georgiska Kulturföreningen Fack 187 147 00 Tuma - İSVEÇ
DEDA ENA Gürcü Alfabesi	N. Gotsvadze Ek. Gurcanidze	20 TL.	Georgiska Kulturföreningen Fack 187 147 00 Tuma - İSVEÇ

GÜRCÜCE BANTLAR

1. İnegöl — Hayriye Köyünden şarkılar, oyun havaları, vaiz, dualar.
2. Gürcüstan'dan türkü ve oyun havaları
3. Masallar

Fiatı : Bir Kaset : 60. TL.

İsteme Adresi : Tankut Plak
Belediye Cad. No: 3 — İNEGÖL